

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

A

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2007

Jaroslav Havlín

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

A

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI

Problematika migrace v ČR se zaměřením na její příčiny a modely soužití

Migration tasks in the Czech republic focused on causes and models of the
coexistence

Autor: Jaroslav Havlín

Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Procházka

Studijní program Sociální pedagogika, specializace Výchovná a vzdělávací praxe

Datum odevzdání: 29. 4. 2007

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Miroslavovi Procházce za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Za spolupráci děkuji také všem respondentům, kteří se aktivně účastnili výzkumného šetření.

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci vypracoval zcela samostatně a veškerou literaturu jsem uvedl v seznamu použité a citované literatury.

Anotace

Předkládaná bakalářská práce se zabývá vybranými aspekty problematiky migrace, zejména historickými a současnými příčinami migrace a právním postavením cizinců přistěhovalců. Dále rozebírá uplatňované modely soužití majority s minoritou. Bakalářská práce je navíc obohacena o praktickou část – výzkumné šetření zaměřené na vysledování faktorů, ovlivňující pohled většinové společnosti na migranty a na soužití s nimi.

Abstract

The Bachelor's thesis being submitted deals with selected aspects of migration questions, mainly with both the historical and contemporary causes for migration and the legal status of foreign immigrants. It also analyses the applied models of the of majority and minority coexistence. The Bachelor's thesis additionally enhanced by a practical section – a survey focused on tracing factors affecting the view of the majority society on the migrants and coexistence with them.

Obsah

Úvod	8
TEORETICKÁ ČÁST	10
1. Problematika migrace	11
1.1. Vymezení pojmů	11
1.2. Migrace jako fenomén	15
1.2.1. Historické příčiny migrace	16
1.2.2. Současné příčiny migrace.....	17
1.2.2.1 Dobrovolná migrace	18
1.2.2.2 Nucená migrace	21
1.3. Situace na poli migrace v ČR	22
1.3.1 Zásady politiky vlády v oblasti migrace cizinců	26
1.3.2 Projekt aktivního výběru kvalifikovaných pracovníků	29
1.4. Charakteristika vybraných etnik v České republice	33
1.4.1 Ukrajinci	34
1.4.2 Vietnamci	35
1.4.3 Číňané	36
2. Právní postavení cizinců v ČR	38
2.1. Povinnosti cizince	38
2.2. Druhy pobytových oprávnění pro cizince	40
2.3. Žadatel o mezinárodní ochranu – azyl	41
2.4. Naturalizace, podmínky pro získání státního občanství	44
2.5. Charakteristika nelegální migrace	47
2.5.1. Nelegální přechod státní hranice	48
2.5.2. Nelegální pobyt na území	49
2.5.3. Organizace nelegální migrace	49
3. Modely soužití – teoretická východiska	52
3.1. Jednotlivé modely	54
3.2. Zahraniční zkušenosti s touto problematikou	57

3.3. Předpoklady integrace cizinců v podmínkách ČR	63
PRAKTICKÁ ČÁST	64
4. Výzkumné šetření	65
4.1. Úvod od problematiky	65
4.2. Cíl výzkumného šetření	67
4.3. Charakteristika výzkumného souboru	67
4.4. Metodologie a časový harmonogram	73
4.5. Hypotézy	73
4.6. Zpracování a interpretace	74
4.7. Závěr výzkumného šetření	89
ZÁVĚR	91
Seznam použité a citované literatury	93
Seznam příloh	95

Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou migrantů na území České republiky z hlediska způsobů možné integrace do majoritní společnosti. Migraci je třeba chápat jako velkou příležitost k dialogu kultur, k odstraňování nerovnováhy ve světě, k překonávání předsudků a xenofobie a k vytváření vědomí, že jsme všichni součástí jednoho světa. Tato práce by k tomuto chápání měla napomoci.

Ke zpracování tohoto tématu mě vedla více než 15-ti letá praxe na pracovišti cizinecké policie, z toho 7 let na pracovišti Oddělení kontroly pobytu Praha.

V práci jsou vysvětleny základní pojmy související s danou problematikou. Následuje ohlédnutí za obecnými i konkrétními historickými a současnými příčinami migrace ve světě.

Migrace je v současné míře na území České republiky relativně stále novým fenoménem, kdy zejména po roce 1989 došlo k jejímu výraznému nárůstu, který přinesl do ČR naprosto neznámé jevy.

V této souvislosti jsou v práci zmíněny zásady a koncepce politiky vlády ČR v oblasti migrace cizinců, z nichž vyplývá, že se Česká republika nechce před migrací uzavřít, ale naopak ji aktivní řízenou výběrovou pro-imigrační politikou využít ke svému prospěchu, např. popsany Projekt aktivního výběru kvalifikovaných pracovníků.

S migrací nedílně souvisí i zákonná úprava pobytu cizích státních příslušníků na našem území, a proto je věnována pozornost i této oblasti. Je zde pojednáno o zákonných možnostech legálního pobytu na území ČR, o způsobech nabývání státního občanství ČR, zmíněna je i problematika azylového řízení a postavení uprchlíků. Tato část práce je doplněna grafy s přehledem počtu cizinců s povoleným pobytem na našem území s rozdělením podle jejich národností.

Samostatná kapitola je věnována nelegální migraci, její charakteristice a dalším nežádoucím aspektům, spojeným právě s nelegální migrací

Další oddíl teoretické části práce tvoří charakteristika vybraných etnik, pobývajících na území České republiky. Jedná se o Ukrajince, Vietnamce a Číňany. Je uveden stručný přehled historických souvislostí spojených s migrací do ČR,

specifických vlastností jednotlivých národností, rozdílů v kulturních a společenských hodnotách a problémech, vznikajících při pobytu v ČR

Závěrečná část teoretické části je zaměřená proces adaptace migrantů na nové podmínky v cílové zemi, dále na teorii uplatňovaných modelů soužití cizinců (přistěhovalců) s majoritní společností, charakteristiku jednotlivých modelů, s uvedením jejich prakticky ověřených výhod a negativ na vybraných reprezentantech jednotlivých modelů. V závěrečné podkapitole jsou uvedeny předpoklady integrace cizinců v podmínkách České republiky.

Praktická výzkumná část BP se zabývá vysledováním určitých faktorů, ovlivňující pohled majoritní společnosti na migranty a soužití s nimi. V úvodu je proveden rozbor dosavadních výzkumů veřejného mínění v souvislosti se soužitím s cizinci. Provedené výzkumné šetření si klade za cíl zmapovat vztah k cizincům-přistěhovalcům v souvislosti s jejich národností. Dále zjišťuje názor na míru přizpůsobení se cizinců vůči většinové společnosti a tím pádem i preference určitého modelu soužití. Zabývá se aktuálními společenskými tématy jako jsou kriminalita, zaměstnanost, poskytování vzdělání a náboženská svoboda. Výsledky výzkumu by měly přispět k lepšímu pochopení těch souvislostí a skutečností, které významně determinují vztahy majority a minority.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Problematika migrace

1.1. Vymezení pojmů

V této kapitole je uvedeno teoretické vymezení pojmů, které jsou v práci podstatné a jejich případné vzájemné porovnání podle následujících klíčových pramenů.

Adaptace

Schopnost přizpůsobit se prostředí, v němž jedinec nebo druh žije¹.

Adaptace (z latinského *adaptatio* = přizpůsobení) je schopnost jedince, skupiny nebo kultury přizpůsobit se sociálním či přírodním podmínkám. Do sociologie pojem zavedly organistické teorie pracující s analogií společnosti a živého organismu².

Asimilace

Úplné přizpůsobení se jedince nebo skupiny, které vede ke ztrátě původní etnické identity. Dochází při ní k naprostému splynutí s většinovou společností. K asimilaci dochází buď přirozenou cestou, bez nátlaku. Známe však i asimilaci nucenou, nedobrovolnou, organizovanou mocenským aparátem³.

Asimilace (z latinského *similis* - *podobný*) je označení pro přizpůsobení jednoho jevu jinému. Ze sociologického hlediska splynutí jednoho člověka nebo skupiny lidí s většinovým obyvatelstvem⁴.

¹ ŠIŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál 1998, s.197. ISBN 80-7178-285-8

² Wikipedie – otevřená internetová encyklopedie, www.wikipedia.org

³ ŠIŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál 1998, s.198. ISBN 80-7178-285-8

⁴ Wikipedie – otevřená internetová encyklopedie, www.wikipedia.org

Azyl

Ochranný pobyt, který stát poskytuje příslušníku jiného státu nebo osobě bez státní příslušnosti (uprchlík) v souvislosti s jejím pronásledováním zpravidla z důvodů politických, rasových a náboženských⁵.

Definice uprchlíka v článku 1 Úmluvy o postavení uprchlíků z roku 1951 zní: "Osoba, která se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů, je neschopna přijmout, nebo odmítá vzhledem ke shora uvedeným obavám, ochranu své vlasti."⁶

Etnická skupina

Etnická skupina (etnikum) je historicky vzniklá skupina lidí, kterou spojuje společný původ, zvláštní kulturní znaky (např. jazyk), mentalita, tradice. Příslušníci daného etnika mají společné jméno a povědomí vzájemné sounáležitosti a zároveň odlišnosti od jiných společenství⁷.

Etniku - též etnická skupina; skupina jedinců, kteří se od jiných skupin liší svojí etnicitou, nebo-li souhrnem faktorů kulturních, rasových, teritoriálních a jazykových, dále pak svou historií, sebepojetím, vědomím společného původu, a také tím, že jsou druhými vnímáni jako etnicky odlišní lidé. Někdy se pojem etnikum používá též ve významu #národnostní menšiny#, jejíž kultura se liší od kultury většinové, ale etnikum není nutně totožné s národem. Narozdíl od #rasy# příslušníci etnika nemají takové fyzické znaky, kterými by se výrazně lišili od příslušníků většiny. Důležitější je spíše odlišnost hodnot, norem, chování a jazyka. Znaky, které příslušníci etnika považují pro sebe za charakteristické, se někdy nazývají „etnické vědomí“⁸.

⁵ Encyklopedie UNIVERSUM, DVD verze, 2006

⁶ Úmluva o právním postavení uprchlíků ze dne 28. července 1951 Ženeva

⁷ WOLF, J. *Lidské rasy a rasismus v dějinách a současnosti*. Praha: Karolinum 2000, s.71. ISBN 80-246-0099-4

⁸ WebTolerance, Terminologický slovník. přístup z <http://www.webtolerance.cz/?a=lex>

Integrace cizinců

Proces postupného začleňování imigrantů do struktur a vazeb společnosti domácího obyvatelstva. Jedná se o komplexní jev, který je přirozeným důsledkem migrace a který má své politické, právní, ekonomické, sociální, kulturní, psychologické a náboženské aspekty. Obecně lze integraci cizinců také vymezit jako proces, v jehož průběhu dochází ke sjednocování domácího obyvatelstva a přistěhovalců v jednu společnost. Jedná se o proces dvoustranný, který vyžaduje přizpůsobování ze strany cizinců na straně jedné a vytvoření podmínek pro integraci cizinců v přijímající společnosti na straně druhé.

Migrace

Pojem migrace zahrnuje přemísťování (přesídlování) obyvatelstva a to z různých důvodů. Migrace se rozlišuje na vnější migraci, která probíhá přes hranice států – tzv. imigrace a emigrace (vystěhovalectví) a na vnitřní migraci, která zahrnuje zejména pohyb obyvatelstva z venkova do měst. Migrace je z obecného hlediska charakteristickým znakem všech společností.

Migrace z ; lat. migratio = přestěhování; též mobilita prostorová; pohyb osob, skupin nebo větších celků obyvatel v geografickém a sociálním prostoru spojený s přechodnou nebo trvalou změnou místa pobytu. Sociální vědy pojem migrace používají v několika významech, a) přechod individua nebo skupiny z jedné společnosti do jiné; b) taková změna jednoho sociokulturního prostředí v nějaké jiné a zásadně odlišné, že fyzické kontakty jsou kvůli vzdálenosti již nemožné; c) každá dobrovolná nebo nedobrovolná změna bydliště; d) stálá nebo přechodná změna místa pobytu, čímž se může myslet i změna místa v rámci jednoho domu⁹.

⁹ WebTolerance, Terminologický slovník. přístup z <http://www.webtolerance.cz/?a=lex>

Multikulturalita

Multikulturalita znamená vytvoření přátelského prostředí a vzájemného respektu pro soužití lidí různých etnik a národností. Vychází z předpokladu, že všechny kultury mají vzájemně srovnatelnou hodnotu a jsou si rovny a že soužití nositelů různých kultur vede k vzájemnému plodnému obohacení.¹⁰

Multikulturální společnost

Multikulturální společnost je tvořena různými etnickými, sociálními a náboženskými skupinami. Menšiny jsou v této společnosti tolerovány.

Předsudky

Předsudek je fixovaný, předem zformovaný postoj, zpravidla negativní nebo hostilní a zaměřený na určitou společenskou skupinu¹¹.

Negativní postoj k osobám, skupinám, idejím ap. založený na pověře, nekritické víře, stereotypch, bez snahy ověřit je. Často vystupuje ve vztazích k etnickým a rasovým skupinám¹².

Rasová diskriminace

Podle „Úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace“ (přijata rezolucí Valného shromáždění OSN dne 21. prosince 1965, v platnosti od 4. ledna 1969 pro tehdejší Československou socialistickou republiku) rasová diskriminace znamená „*jakékoli rozlišování, vylučování, omezování nebo zvýhodňování založené na rase, barvě pleti, rodovém, národnostním nebo etnickém původu, jehož cílem či následkem je znemožnění nebo omezení uznání, užívání nebo uskutečňování lidských práv a základních svobod na základě rovnosti v politické, hospodářské, sociální nebo kterékoli jiné oblasti veřejného života*“.¹³

¹⁰ ŠIŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál 1998, s.198. ISBN 80-7178-285-8

¹¹ ŠIŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál 1998, s.198. ISBN 80-7178-285-8

¹² Internetová encyklopedie CoJeCo www.cojeco.cz

¹³ Rezoluce Valného shromáždění OSN ze dne 21. prosince 1965: Úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace.

Xenofobie

Xenofobie je vysvětlována jako strach z toho, kdo přichází z cizího prostředí, mimo vlastní sociální útvar. Není ještě projevem rasismu, ale může být základem pro různé nenávistné ideologie jako je rasismus, šovinismus, nacionalismus, fašismus apod¹⁴. Pramení z ní pronásledování cizinců a stojí v pozadí vytváření segregovaných území. Xenofobie vzrůstá, když se sociální útvary ocitají v sociální, ekonomické či politické krizi nebo kritické či nesrozumitelné situaci – situaci velkých změn.

Xenofobie je odborný termín ze sociologie, který v doslovném překladu znamená strach z cizinců. Obecně se slovo používá k označení mezilidské nesnášlivosti a předsudků vůči lidem z jiné země, či při nedostatku úcty k jejich tradicím a rozdílné kultuře. Podobně jako rasismus i xenofobie je pouhý předsudek, který vychází z neznalosti a z negativních názorů. Abstraktně se slovo používá jako strach z neznámého, či z cizích věcí¹⁵

1.2. Migrace jako fenomén

Migraci lze definovat jako časově více či méně ohraničený proces přesunu lidí mezi prostory určenými státními hranicemi. Přístup jednotlivých komunit k nově příchozím nebo k těm, kteří o příchod usilovali, měl v daleké historii i dnes mnoho společného, protože společnosti se vždy snažily kontrolovat příliv cizinců. Nejvýznamnější migrační vlny ve středověké Evropě známe jako „stěhování národů“.

Migraci, jako společenský jev, lze zkoumat v několika rovinách i z různých úhlů pohledu. Základním hlediskem je dělení na migraci dobrovolnou a vynucenou, i když mnohdy nelze mezi těmito dvěma náhledy stanovit pevnou dělící hranici, neboť

¹⁴ WOLF, J. *Lidské rasy a rasismus v dějinách a současnosti*. Praha: Karolinum 2000, s.131. ISBN 80-246-0099-4

¹⁵ Wikipedie – otevřená internetová encyklopedie, www.wikipedia.org

v řadě případů, zvláště u migrace za prací, dobrovolná migrace splývá s kategorií migrace vynucené. Pod pojem migrace dobrovolné můžeme podřadit zejména ty případy, kdy lidé opouštějí svoji vlast za účelem studia, sjednocení rodiny, zaměstnání či z jiných důvodů osobního charakteru. Vynucená migrace je vyjádřením snahy vyhnout se pronásledování, represi, ozbrojeným konfliktům, přírodním či jiným katastrofám nebo jiným situacím, jež představují ohrožení života, svobody a živobytí jednotlivce.

Převažující příčiny migrace lze v současném světě spatřovat zejména v rozdílech v bohatství mezi jednotlivými světadíly, v síle ekonomik jednotlivých zemí a úrovni ekonomického rozvoje a v životní úrovni jejich obyvatel. Při sledování migrace nelze mít na zřeteli jen jevy migraci vyvolávající, ale i faktory migraci umožňující nebo jí napomáhající. Svět tedy byl, je i v blízké budoucnosti bude konfrontován s pozitivními i negativními faktory vyvěrajícími z mezinárodní migrace, jež bezesporu představuje jednu z globálních výzev lidstva.

Jedním ze způsobů, jak efektivně omezovat obtížně zastavitelnou migraci nelegální, je kontrolovat a řídit její kroky pomocí programů migrace legální.

1.2.1. Historické příčiny migrace

Pro bližší pochopení souvislostí je nezbytné zmínit historické příčiny migrace.

Lidé se odjakživa přesouvali z místa na místo. Přístup jednotlivých komunit k nově příchozím nebo k těm, kteří o příchod usilovali, měl v daleké historii i dnes mnoho společného. Jednak se společnosti vždy snažily kontrolovat příliv cizinců. Za druhé se vždy usilovalo o to nepřijímat některé skupiny vůbec, což se týkalo především chudých, nemocných a zločinců. A za třetí vždy existovaly výjimky z těchto pravidel, které se hodily zejména v případech, kdy příchozí přinášeli bohatství, znalosti, zručnost a kulturu.

Přesuny obyvatelstva měly a mají nejrozumnější příčiny. Lidé se stěhovali do oblastí s lepší půdou, v důsledku přírodních katastrof, z náboženských a politických důvodů. Nejvýznamnější migrační vlny ve středověké Evropě známe jako „stěhování národů“ (3. až 6. století), vpád Arabů (7. a 8. století) a také západní výboje Čingischánovy Zlaté hordy ve 13. století. Do této fáze se řadí i průnik otomanských Turků do střední Evropy v průběhu 14. až 16. století.

Od 17. století začala éra migrace jednotlivců a rodin, spíše než národů a specifických skupin. Důvody pohybu byly ekonomické, města a hospodářsky se rozvíjející oblasti nabízely lepší možnosti obživy. Velmi výrazně se v tomto období jako příčina migrace odrazila také touha po náboženské a politické svobodě a politika států začala hrát výraznou roli. V době od 17. století do druhé světové války se v rámci největší mezinárodní migrační vlny v dějinách přesunulo kolem 65 milionů lidí z Evropy do Severní a Jižní Ameriky a dalších 17 milionů odešlo do Afriky a Austrálie.

1.2.2. Současné příčiny migrace

Mezinárodní migrace dosahuje rekordní úrovně a pro nejbližší budoucnost nevykazuje známky zpomalení. Podle OSN je až 150 milionů lidí usídleno mimo zemi, ve které se narodili.

Tento údaj nezahrnuje další miliony lidí, kteří se pohybují mezi různými zeměmi krátkodobě jako turisté nebo služebně.

Dlouhodobá migrace se v současnosti dělí do dvou širokých proudů: **dobrovolná** a **nucená**. Dobrovolná (ekonomická) je vyvolaná kombinací faktorů ve výchozích a cílových zemích, využívá rozvinutých organizačních struktur, které umožňují spojení dodávky pracovní síly s požadavkem trhu pro kvalifikované nebo i nekvalifikované pracovní síly. Konflikty, porušování lidských práv a politické násilí vyvolávají nucenou (politickou) migraci, kdy lidé opouštějí své domovy z důvodu svého ohrožení.

Přes tyto jednoduché definice, může být rozlišení hranice mezi dobrovolnou a nucenou migrací složité. Dobrovolní migranti mohou hledat nové domovy kvůli obtížným podmínkám v rodné zemi a naopak nucení vystěhovalci si mohou vybrat určitou cílovou zemi z důvodu rodinných nebo skupinových svazků nebo ekonomických příležitostí. Mnohdy jedna forma migrace přerůstá ve druhou. Nucení vystěhovalci po usídlení v nové vlasti mohou přivést další rodinné příslušníky. Negativní změna situace v bývalých domovech může zamezit plánovanému návratu dobrovolných migrantů, kteří se tak stávají migranty proti své vůli.

1.2.2.1 Dobrovolná migrace

Tvoří jí dvě hlavní skupiny: pracovní migranti a rodinní příslušníci dřívějších migrantů.

Pracovní migranti

Mnohé ze současných mezinárodních migračních pohybů začaly s nábořem a zaměstnáváním cizích pracovníků. Během 40. až 60. let minulého století USA realizovaly program Bracero, který zajišťoval pracovníky na výpomoc z Mexika. V 60. a 70. letech, mnoho evropských zemí zavedlo své vlastní programy, přivádějící pracovní síly z Turecka, severní Afriky a jižní Evropy. Ve stejné době naftové mocnosti Libye a státy Golfského zálivu nabíraly pracovníky z jiných muslimských zemí a také z jižní, východní a jihovýchodní Asie. Jihoafrická republika přijímala migranty z Mozambiku a Lesotha na práci v dolech.

Část migrantů byla najímána na sezónní práce, zejména v zemědělství. Někteří byli najímáni s cílem překlenout krátkodobý nedostatek pracovních sil v řadě odvětví, způsobený rapidním růstem ekonomik. Často byli mezinárodní migranti najímáni na práce, o které domácí obyvatelstvo nemělo zájem, ať už pro nízké mzdy nebo pro těžké pracovní podmínky. V některých případech (jako třeba ropný

průmysl) jejich technické znalosti pomáhaly překlenout nedostatek těchto zkušeností v řadách místního obyvatelstva.

Pracovní migrace často pokračovala i po ukončení těchto aktivních náborových programů. Evropské země zrušily jejich pracovní kontrakty po ropné krizi r. 1973 následované ekonomickou krizí, ale velká část těchto pracovníků zůstala. Zaměstnavatelé byli spokojeni s jejich pracovním výkonem a neměly zájem na vyškolování nových pracovníků; podobně samotní pracovníci se usadili v nových podmínkách a nechtěli se vrátit do bývalých domovů.

Dnešní situace v otázce pracovní migrace je velmi složitá. Migruje několik specifických kategorií pracovníků, rozlišených svou kvalifikací, stálostí pobytu v cílové zemi a svým právním postavením. Na spodní hranici spektra jsou migranti, kteří sbírají ovoce a zeleninu, šijí oděvy, zpracovávají maso a drůbež, pracují jako ošetřovatelé v nemocnicích a pečovatelských ústavech, uklízejí restaurace a hotely, pracují v zahradnictví a stavebnictví, starají se o děti či staré občany a jsou zapojeni do řady jiných služeb. Mnoho cílových zemí na téměř celém světě používá jejich služeb.

Na horní hranici spektra pracovní migrace jsou lidé s vyhraněnou pracovní kvalifikací a zkušenostmi; řídí nadnárodní firmy, učí na univerzitách, jsou zapojeni do výzkumu a vývoje (průmyslového či vědeckého), pracují jako lékaři či navrhují, vyvíjejí a programují počítače. Znovu tuto skupinu můžeme najít roztroušenou po celém světě.

Ve většině zemí jsou migranti přijatí jako výpomocná pracovní síla a je jim uděleno pracovní povolení na určitou dobu. Nemají právo zůstat v cílové zemi po době, kdy jim takto smluvené pracovní povolení vyprší. To je hlavně případem v zemích Perského zálivu a Asie. Pokud je pracovní povolení vystaveno opakovaně, v některých případech, zejména v Evropě, je těmto migrantům dovoleno zůstat neomezeně. Tradičně přistěhovalecké země – USA, Kanada a Austrálie – mají také

zavedený systém na přijímání kvalifikovaných migrantů v kategorii trvalých přistěhovalců.

Spojování rodin

Představuje druhý velký typ dobrovolné migrace. Státy často povolují blízkým rodinným příslušníkům usídlených migrantů vstoupit do země legálním způsobem, i když se s touto praxí lze častěji setkat v tradičních přistěhovaleckých zemích než v zemích přijímající pouze dočasné pracovníky. Usídlený přistěhovalec může mít rodinu s dětmi, která zůstala v původním domově. Po rozhodnutí zůstat v cílové zemi migrant žádá o spojení rodiny. V jiných případech občan či mezinárodní migrant žijící v cílové zemi uzavře sňatek s cizím státním příslušníkem a žádá o povolení pro jeho vstup.

Podle článku 16(3) Všeobecné deklarace lidských práv je „rodina přirozeným a základním skupinovým prvkem společnosti a má právo na ochranu v rámci společnosti a státu“¹⁶. Rozdělování rodin ochuzuje její členy o základní práva respektující život rodiny. Jelikož rodina podporuje svoje jednotlivé členy, poškozovány jsou také další práva. Zvláště ženy a děti se stávají zranitelnými v případech oddělení od svých blízkých.

Spojování rodiny je často považováno za doprovodný jev pracovní migrace. Kupříkladu, po skončení programu pracovní výpomoci v Evropě se nejpodporovanější formou mezinárodní migrace stalo právě spojování rodin. Podobně, podstatnou část migrace do USA v posledním desetiletí tvořili rodinní příslušníci bývalých ilegálních migrantů, kteří získali legální status díky imigrační reformě z roku 1986 nebo tzv. imigračním amnestiím.

Spojování rodin je také příčinou dalších migračních pohybů. Mnoho případných pracovních migrantů dostává od svých příbuzných žijících v cílových zemích

¹⁶ Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 217/III.A, *Všeobecná deklarace lidských práv* ze dne 10.12.1948

informace o možnostech zaměstnání, na jejichž základě pak hledají legální či ilegální vstup do země za účelem pracovních příležitostí. Dále pak po obdržení povolení k pobytu v nové zemi tito mohou přivést další rodinné příslušníky v rámci spojování rodin. Tento proces se nazývá řetězová migrace. Přestože jen málo zemí uděluje povolení ke vstupu vzdáleným rodinným příslušníkům, některé země umožňují přijmout rodiče či odrostlé děti nově usídlených migrantů. V takovém případě může dojít k situaci, kdy imigrant s povolením k dlouhodobému pobytu „sponzoruje“, ke vstupu svého nového partnera/partnerku; poté následují rodiče obou, kteří posléze sponzorují své další děti, kteří přicházejí se svými rodinami. Ti pak dále sponzorují své další rodiče a celý řetěz pokračuje.

1.2.2.2 Nucená migrace

Vynucená migrace je vyjádřením snahy vyhnout se pronásledování, represi, ozbrojeným konfliktům, přírodním či jiným katastrofám nebo jiným situacím, jež představují ohrožení života, svobody a živobytí jednotlivce. Z této skupiny uprchlíků je nejpočetnější zastoupení žadatelů o azyl či žadatelů o mezinárodní ochranu. Podle Úmluvy o právním postavení uprchlíků se za uprchlíka pokládá osoba, která se nachází mimo území své země, do níž se nemůže navrátit pro důvodné obavy z pronásledování pro svoji rasu, náboženské vyznání, národní příslušnost, politické přesvědčení nebo příslušnost k určité sociální skupině. Další úmluvy, jakými je například Úmluva Organizace africké jednoty z roku 1969 nebo Cartagenská deklarace z roku 1984, tuto definici rozšířily o osoby, které prchají před válkou nebo jinými ozbrojenými konflikty. Úmluvu o právním postavení uprchlíků a její Protokol z roku 1967 dosud podepsalo 145 zemí, které se tak zavázaly dodržovat výše zmíněnou definici, popř. ještě širší vymezení dané regionálními úmluvami.

Většina uprchlíků se chce vrátit domů, jakmile to okolnosti dovolí, tj. jakmile skončí konflikt, v jehož důsledku museli prchnout, země se opět stabilizuje a začíná se rozvíjet infrastruktura.

ZEMĚ PŮVODU NEJPOČETNĚJŠÍCH SKUPIN UPRCHLÍKŮ V ROCE 2005

Země původu	Nejčastější země azyl	Celkem
Afghánistán	Pákistán / Írán / Německo / Nizozemí / Velká Británie	2 084 900
Súdán	Čad / Uganda / Etiopie / Keňa / D. r. Kongo /	730 600
Burundi	Tanzanie / D. r. Kongo/ Rwanda / JAR / Kanada	485 800
Dem. republika Kongo	Tanzanie / Zambie / Kongo / Burundi / Rwanda	462 200
Somálsko	Keňa / Jemen / Velká Británie / USA / Džibutí	389 300
Palestina	Saudská Arábie / Egypt / Irák / Libye / Alžír	350 600
Vietnam	Čína / Německo / USA / Francie / Švýcarsko	349 800
Libérie	Guinea / Pob. slonoviny / Sierra Leone / Ghana / USA	335 500
Irák	Irán / Německo / Nizozemí / Velká Británie / Švédsko	311 800
Ázerbajdžán	Arménie / Německo / USA / Nizozemí	250 500

Zdroj: UN HCR ČR

1.3. Situace na poli migrace v České republice

Česká republika je v posledních letech konfrontována s nárůstem a s nejrozmanitějšími důsledky mezinárodní migrace. Jedním z přirozených důsledků migrace je požadavek integrace cizinců a rozvoje vztahů mezi komunitami.

Migraci lze samozřejmě rozčlenit do jednotlivých fází, od prvotní myšlenky na migraci, příčin a důvodů k migraci, přes její vlastní realizaci až do stádia adaptace a následné integrace či další migrace.

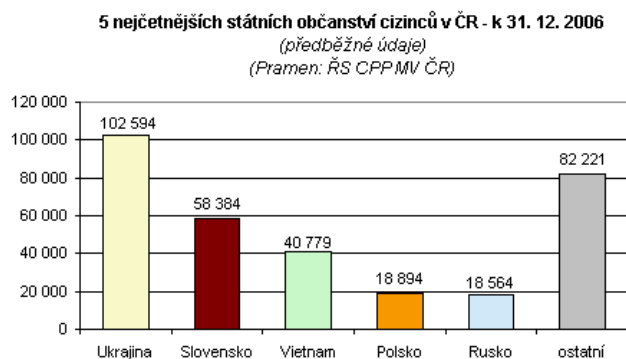
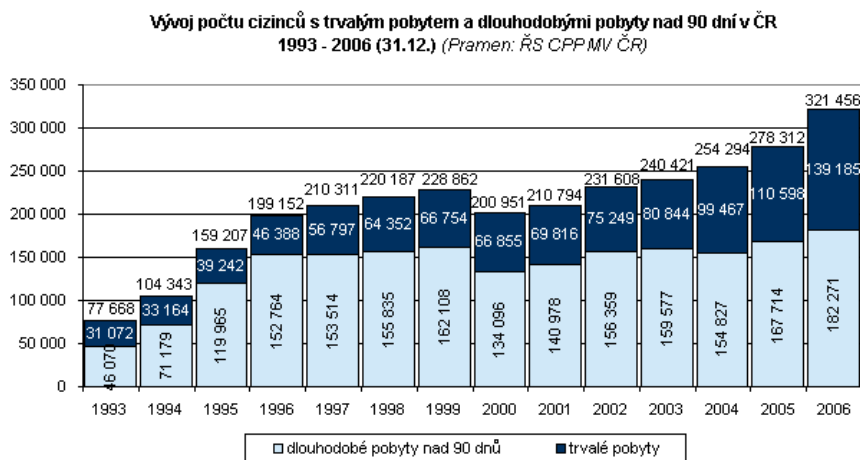
fáze migrace:

- **počáteční fáze** je charakteristická souborem objektivních příčin, které vypuzují potenciálního migranta ze země dosavadního pobytu, a příčin, které jej přitahují do prostoru a prostředí druhé země. Tato fáze vykazuje velkou škálu argumentace, od překrývání důvodů s příčinami až po diametrálně rozdílné argumentace či pouhou potřebu člověka změnit místo pobytu.
- **přemist'ovací fáze** - lze nazvat **transfer** . Průběh této fáze může velmi podstatně ovlivnit fázi adaptace migranta v cizím (jinoetnickém) prostředí.
- **fáze adaptace** (spíše proces) sám probíhá obvykle v několika subfázích jako je legalizace pobytu, zajištění podmínek pro existenci, jazykové, kulturní a společenské přizpůsobení. Mezi důležité faktory adaptace patří vědomí možnosti či naopak nemožnosti návratu do domovského státu.
- **závěrečná fáze** směřuje buďto k splynutí nebo k dalšímu pohybu, často zpět k reemigraci.

Migraci nelze represivní přistěhovaleckou politikou zastavit. Na druhé straně není možné zcela otevřít hranice jednotlivých států. Nelze povolit volnou migraci a zároveň si zachovat vymoženosti „státu sociálního blahobytu“ (welfare state). Na současnou dynamiku mezinárodní migrace je tedy třeba reagovat spíše snahou využít co nejlépe její potenciál a zároveň minimalizovat její negativa.

V České republice žilo k 31. 12. 2006 **321 456** cizinců, z toho **139.185** cizinců s trvalým pobytem, **182.271** cizinců s některým z typů dlouhodobých pobytů nad 90

dnů (tj. přechodné pobyty občanů EU a jejich rodinných příslušníků, dále víza nad 90 dnů a povolení k dlouhodobému pobytu občanů zemí mimo-EU)¹⁷.

Zdroj –Český statistický úřad

Počet cizinců žijících v ČR se postupně zvyšuje (v roce 1993 na území legálně pobývalo necelých 78 tisíc cizinců a v roce 2005 přibližně 280 tisíc cizinců), na konci roku 2006 již 321 456.

Celkový počet cizinců	321 456
<i>z toho:</i>	
ženy	128 653
muži	192 803
EU (k 31. 12. 2006)	102 886
non EU	218 570

¹⁷ statistika Ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie MV ČR - přístup z <http://www.mvcr.cz/statistiky/migrace.html>

Nová imigrační situace ČR a skutečnost, že část cizinců se na území v mezidobí dlouhodobě nebo trvale usadila, postavily českou společnost koncem devadesátých let před úkol řešit otázky spojené s právním postavením cizinců a vytvořit konkrétní podmínky pro jejich integraci.

Základními principy integrační politiky České republiky jsou:

- cizinci by měli získat v nejširším možném rozsahu stejná práva, jakým se těší čeští občané a občané zemí EU
- k cizincům musí společnost přistupovat čestně a spravedlivě a vycházet z principu rovného zacházení ve vztahu k občanům a principu rovných příležitostí; každý rozdíl v zacházení musí být náležitě odůvodněn a musí být přiměřený
- cizinci mají mít možnost plné integrace, tj. nabytí českého občanství
- integrace je dvoustranný proces, který zahrnuje přizpůsobení jak ze strany cizince, tak ze strany hostitelské společnosti; hostitelská společnost je odpovědná za vytvoření vstřícného prostředí, které umožní jak rozvoj kultury cizineckých komunit, tak podpoří rozvoj pocitu sounáležitosti cizinců k domácímu obyvatelstvu

Vláda ČR v této souvislosti přijala dva strategické dokumenty - ***Zásady koncepce integrace cizinců na území ČR*** a ***Koncepci integrace cizinců na území ČR***, které specifikovaly východiska a cíle politiky integrace cizinců a rozvoje vztahů mezi komunitami, včetně opatření na podporu integrace cizinců v praxi.

V rámci Ministerstva vnitra bylo agendou integrace cizinců pověřeno Oddělení integrace cizinců a azylantů odboru azylové a migrační politiky.

Do realizace Koncepce integrace cizinců na území ČR jsou aktivně zapojena ministerstva práce a sociálních věcí, vnitra, školství, mládeže a tělovýchovy, průmyslu a obchodu, kultury, pro místní rozvoj, zdravotnictví a financí a další orgány a instituce.

V České republice dochází k zásadní proměně v účelu migrace. Z pasivní „obraný“ před nežádoucí migrací, resp. imigrací se do popředí stále intenzivněji prosazuje ekonomické a nyní i společenské „využití“ migrace a přistěhovalectví. Obecně se začalo prosazovat povědomí, že migrace a zejména imigrace se bude muset napříště stát jedním z efektivních nástrojů řešení dalšího ekonomického rozvoje této země i součástí jejího společenského vývoje.

1.3.1 Zásady politiky vlády ČR v oblasti migrace cizinců

Vláda České republiky přijala usnesením č. 55 ze dne 13. ledna 2003 Zásady politiky vlády v oblasti migrace cizinců¹⁸, které jsou základním dokumentem a východiskem pro budování moderní a cílené Koncepce imigrační politiky České republiky.

Znění jednotlivých zásad vyjadřuje vůli České republiky aktivně a zodpovědně se zabývat migrační politikou při respektování závazků plynoucích z mezinárodních úmluv, smluv a doporučení mezinárodních organizací pro oblast migrace. Dochází tak k harmonizaci migračních politik jednotlivých států v rámci Evropské unie.

Zásada 1

Česká republika s ohledem na mezinárodní závazky, které pro ni vyplynou z členství v Evropské unii, důsledně prosazuje řídicí roli státu v oblasti migrace.

Zásada 2

Migrační politika státu je založena na koordinovaném postupu všech státních orgánů, orgánů územní a zájmové samosprávy a na podpoře ze strany dalších subjektů zabývajících se migrací.

¹⁸ Usnesení vlády České republiky č. 55 ze dne 13. ledna 2003

Zásada 3

Migrační politika státu je zaměřena na odstraňování všech forem nelegální migrace a jiných nelegálních aktivit a to jak opatřeními na poli mezinárodní spolupráce, tak i opatřeními národními.

Zásada 4

Migrační politika státu neklade překážky legální migraci, a podporuje imigraci, která je pro stát a společnost v dlouhodobé perspektivě přínosná.

Zásada 5

Realizace migrační politiky státu předpokládá široké zapojení nevládních a dalších organizací občanské společnosti.

Zásada 6

Česká republika se spolupodílí na úsilí světového a evropského společenství na řešení migračních důsledků humanitárních krizí a na odstraňování příčin těchto jevů.

V České republice, ale prakticky ve všech vyspělých státech Evropy, dochází ke stále se zhoršující demografické situaci. Česká republika se bude v roce 2030 pravděpodobně potýkat s výrazným deficitem lidí v produktivním věku. Legální migrace je jedním ze způsobů, jak tuto situaci řešit. V souvislosti s problematikou legální imigrace je nutné zmínit i některé další aspekty. Zejména je třeba aktivně působit na myšlení našich občanů a měnit v něm hluboce zakořeněnou nedůvěru a v mnoha případech až nenávist k cizincům. To zřejmě pramení z minulosti, kdy docházelo k určité izolaci spojené s nemožností stýkat se s občany jiných států, tedy nemožností mít vlastní zkušenost, že i jiné národy mají své zvyky, kulturu, historii a životní úroveň. Češi se musí přesunout k toleranci a osobnímu poznání, že cizinci mohou být pro nás inspirací, zdrojem zkušeností a mohou obohatit i náš život.

Velmi častým argumentem našich občanů je, že „cizinci nám berou práci“. Tento výrok je však nesmyslný a pouze podporuje xenofobní nálady. Jak již bylo uvedeno, legální imigrace je pro Českou republiku prospěšná. Tito cizinci totiž velmi často vyplňují mezery na trhu práce, neboť jsou činní tam, kde čeští občané nemají zájem pracovat. Většinou pak vykonávají těžkou fyzickou práci na stavbách, pomocnou nekvalifikovanou práci, práci ve směnném provozu nebo málo honorovaná povolání.

Na základě zkušeností okolních vyspělých evropských států je absorpční kapacita cílových států nejméně 10%, tzn., že Česká republika je schopna pojmout až 1.000.000 cizinců. V současné době pobývá legálně na území republiky cca 320 000 cizinců, což činí přibližně 3,2 % populace. V souvislosti s tím si musíme uvědomit, že podíl cizinců na populaci převážné řady států Evropy se pohybuje výrazně nad tímto procentem a často překračuje i dvouciferné vyjádření.

Česká republika zaznamenala v průběhu 90. let minulého století značný nárůst počtu cizinců na svém území. Řada z nich se v České republice usadila, a tím se vytvořily nové přistěhovalecké komunity. Česká republika je tak postavena před úkol integrace přistěhovalců do společnosti ve sféře hospodářské, sociální a kulturní.

Úkolem Koncepce integrace cizinců na území ČR¹⁹ je reagovat na zvyšující se počet cizinců na území České republiky, kteří zde žijí dlouhodobě nebo trvale, a navrhnout opatření směřující k integraci cizinců. Cílem je ***zachování sociální soudržnosti společnosti*** a v dlouhodobém horizontu zvyšování politické účasti všech obyvatel na životě společnosti. Koncepce integrace cizinců vymezuje, za jakých hlavních podmínek k integraci cizinců dochází a v návaznosti na toto vymezení navrhuje ***integrační opatření***, jejichž účelem je působit jako prevence vzniku ekonomicky, sociálně a kulturně rozdělené společnosti. Předpokladem funkčnosti těchto opatření je nastavení transparentních pravidel, jasně definované očekávání a předvídatelné výhody pro cizince usilující o integraci.

¹⁹ Usnesení vlády České republiky ze dne 11. prosince 2000 č. 1266 o realizaci Zásad koncepce integrace cizinců na území České republiky a o návrhu Koncepce integrace cizinců na území České republiky

Primárním zájmem státu by měla být snaha usnadnit integraci těm cizincům, kteří na území ČR pobývají, případně hodlají pobývat, dlouhodobě či trvale. Vychází se z předpokladu, že čím déle cizinec na území ČR pobývá, tím pravděpodobnější je, že zde zůstane; úmysl cizince dlouhodobě či trvale zůstat na území ČR lze dále presumovat z účelu pobytu dotčeného cizince.

V obecné rovině jsou za cílovou skupinu považováni ***dlouhodobě legálně usazení cizinci, kteří žijí na území České republiky legálně nejméně po dobu jednoho roku.*** V rámci tohoto vymezení tak do cílové skupiny spadají cizinci, kterým byl udělen pobyt (tj. trvalý pobyt nebo přechodný pobyt na území na dlouhodobé vízum nebo na povolení k dlouhodobému pobytu) a cizinci, kterým byl udělen azyl. Do cílové skupiny aktualizované Koncepce integrace cizinců nejsou zahrnuti státní občané členských států Evropské unie a žadatelé o azyl.

2.3.2 Projekt aktivního výběru kvalifikovaných zahraničních pracovníků

Ekonomická migrace je celosvětovým jevem a bude pokračovat bez ohledu na to, zda si ji přejeme či nikoli. Zároveň je zjevné, že ačkoli se většina evropských zemí přílivu cizinců brání, mnohé z nich zároveň otevírají své dveře kvalifikovaným zahraničním pracovníkům. Do úsilí o řízení ekonomické migrace se jako první ze zemí bývalého východního bloku zapojila i Česká republika.

V červenci 2003 byl zahájen pětiletý pilotní projekt ministerstva práce a sociálních věcí "Aktivní výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků"²⁰, který má za cíl vytvořit takové atraktivní podmínky pro odborníky ze zahraničí, aby se trvale usazovali v České republice.

²⁰ Projekt vychází z usnesení vlády ČR: č. 975 z 26. září 2001, č. 720 z 10. července 2002, č. 340 ze 14. dubna 2004, č. 394 ze 6. dubna 2005, č. 1377 z 26. října 2005, č. 431 z 19. dubna 2006.

Česká republika v rámci tohoto projektu nabízí vybraným kvalifikovaným pracovníkům možnost ve zkrácené lhůtě (již po 2,5 letech) požádat o povolení k trvalému pobytu v ČR (cizinci nezařazení do projektu až po 5 letech). V České republice se mohou usadit i se svými rodinami. Mezi základní podmínky, které musí zájemce splnit, patří minimálně středoškolské vzdělání a získání legálního zaměstnání v ČR.

Projekt byl od prvního roku své existence (2003) otevřen pro občany **Bulharska** (pozn. Bulharsko od 01.01.2007 vyjmuto – člen EU), **Chorvatska** a **Kazachstánu**, od října 2004 rovněž pro občany **Běloruska** a **Moldavska** a pro absolventy českých vysokých škol pocházející z kteréhokoli státu světa.

Od 1. července 2005 se do pilotního projektu "Aktivní výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků" zapojily další dvě země - **Srbsko** a **Černá Hora** a **Kanada**. Od 1. ledna 2006 se brány projektu otevřely i pro **Ukrajinu**.

Projekt je omezen každoročně nastavovanými kvótami a je dle potřeby modifikován.

Pilotní projekt „Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků“ představuje dynamicky se rozvíjející složku české aktivní migrační politiky. Podporuje příchod zahraničních odborníků spolu s jejich rodinami do České republiky, dává jim možnost získat trvalý pobyt v podstatně kratší době než ostatním a vytváří podmínky pro jejich rychlé a úspěšné začlenění do společnosti. Trvalý pobyt účastníkům projektu přináší řadu práv a otevírá možnost zapojit se plně do společnosti. Získají přístup ke všem sociálním výhodám a dávkám, budou se moci volně pohybovat na českém trhu práce, budou si moci volně koupit nebo pronajmout nemovitost a získají řadu dalších výhod a oprávnění. Například cizinec může pobývat v České republice, jen pokud trvá účel jeho pobytu. Pokud je tedy v České republice zaměstnán a ztratí práci, ztrácí také automaticky právo na pobyt. Pilotní projekt však kvalifikovaným zahraničním odborníkům dává třicetidenní ochrannou lhůtu. Ztratí-li práci z důvodů na své vůli nezávislých, má ještě třicet dnů, kdy si ve spolupráci s úřady práce a s jejich pomocí může nalézt nové zaměstnání a zůstat v České republice.

Vstup do projektu je zcela zdarma, nevybírají se žádné správní poplatky. Mezi zájemci o účast v projektu a tím i přistěhování do České republiky se vybírá na základě bodového hodnocení.

Pro úspěšné začlenění do společnosti je důležitá řada faktorů. Ty jsou zohledněny v kritériích výběrové procedury.

V projektu je zájemce hodnocen podle následujících kritérií:

- věk,
- pracovní poměr (zaměstnání) v České republice,
- předchozí pracovní zkušenost,
- získané vzdělání,
- zkušenosti se životem v České republice,
- jazyková vybavenost,
- rodinné vazby

Na základě skutečností, které jsou uvedeny v přihlášce a které byly doloženy věrohodnými dokumenty, specializovaný počítačový program vypracuje bodové ohodnocení. Body se tedy přidělují na základě objektivních skutečností a do celého procesu nezasahuje lidský činitel.

Pro možnost být v rámci pilotního projektu vybrán a možnost požívat všechny výhody a oprávnění vyplývající z účasti v něm musí zájemce získat minimálně **25 bodů** z maximálního počtu 66 bodů.

Zájemci o účast v projektu podávají od 1. ledna 2006 přihlášku výhradně formou on-line prostřednictvím internetového portálu MPSV <http://cizinci-online.mpsv.cz/>

Aktivní řízení migrace není novým objevem, ale aktivně jej používá jen několik států (například Kanada, Austrálie, Německo, Velká Británie). Jeho cílem je používat snadno ovladatelné, jednoduché a levné nástroje k přechodu od pasivní reakce na

probíhající migraci k aktivnímu managementu jedné ze složek ekonomicky motivované migrace.

V Evropě podobný program, jako je český pilotní projekt, realizuje Velká Británie nebo Německo. Další země mají jen izolované programy omezené na některé profese. Nenásledujeme v tomto aspektu Evropu, ale jdeme v jejím čele. Politikou EU je snaha o kompetitivnost a řízenou migraci s využitím jejího potenciálu. ČR má šanci být mezi prvními a získat tak výhodu kvalitního výběru.

Vstup do preferenční procedury je vázán na sjednané zaměstnání v České republice a předchozí pracovní praxi získanou kdekoli. Tyto zásady by měly zaručit co nejmenší negativní dopad na trh práce a garantovat požadovanou úroveň získaných pracovních zkušeností uchazečů. Sjednané zaměstnání v České republice znamená prakticky vždy povolení k zaměstnání, které vydává místně příslušný úřad práce s ohledem na situaci na trhu práce. To by mělo zaručit, že nenastane situace, kdy by zahraniční odborník získal pracovní místo, které mohlo být obsazeno kvalifikovaným českým odborníkem. Projekt tedy neohroží pracovní příležitosti obyvatel České republiky. I v ČR, podobně jako v jiných vyspělých zemích, lze pozorovat jev označovaný odborníky jako tzv. paradox zaměstnanosti. Znamená to, že v době, kdy panuje poměrně velká nezaměstnanost, existuje ve stejných zaměstnaneckých sektorech rostoucí počet volných pracovních míst, která nelze obsadit domácími pracovníky, a to buď z důvodů nedostatečné kvalifikace, nebo pro nedostatečnou mobilitu.

Výběr cizinců má přísná kritéria. Podle projektu je třeba zabránit riziku, aby povolení k pobytu bylo uděleno žadateli, u kterého je nebezpečí, že by on či jeho rodina byli v Česku odkázáni na sociální podporu. Kritéria zaručí, aby do ČR ze zahraničí přicházeli lidé s nejlepšími předpoklady k úspěchu. Tyto osoby pravděpodobně nebudou ani v budoucnosti nezaměstnané. Zájemci o účast v projektu již tím, že si sami obstarají práci a vízum, ukazují, že jsou dostatečně aktivní a schopni se sami o sebe postarat. Jedním z rozhodujících důvodů pro aktivní postoj k migraci jsou důsledky demografického vývoje a jeho projekce. Dopady demografického stárnutí na systémy sociálního zabezpečení sice bude možné jen

částečně řešit příchodem nových plátců s jinými rodinnými vzorci a požadavky trhu práce na více kvalifikovaných odborníků bude možné těžko uspokojit pouze pomocí imigrace. Nicméně příchodem mladých, kvalifikovaných odborníků ze zahraničí, kteří se v České republice usadí a integrují se do společnosti, lze alespoň částečně přispět k řešení těchto očekávaných problémů. Na pětiletém pilotním projektu si má ČR vyzkoušet, zda dokáže zaplnit mezery na trhu práce a částečně i vyřešit problémy důchodového systému. To by však měl být zatím jen vedlejší efekt. Záměrem projektu není řešení současných konkrétních problémů na trhu práce, ale výběr takových uchazečů o přesídlení do ČR, u nichž existují předpoklady bezproblémové integrace. Díky svému vzdělání a dalším kvalitám budou pro společnost dlouhodobým přínosem. V projektu se počítá se zapojením celé rodiny do české společnosti, což je pro úspěšnost integrace jedním z rozhodujících faktorů. Rodina představuje významnou kotvu imigrantů do společnosti, zejména skrze děti a další generace, jak potvrzují zahraniční zkušenosti. Tyto zkušenosti též ukazují, že čím vyšší je integrace osob zapojených v národním trhu práce, tím větší prospěch přináší hospodářství hostitelských zemí. Evropská integrační politika vychází mj. z toho, že pro integraci do společnosti je nezbytné zaměstnání -- zajišťuje pravidelný příjem a ekonomickou nezávislost, jistotu, společenské postavení, příležitost k navázání vztahů s lidmi z většinového společenství a také sociální integraci. Ta je právě podstatou českého pilotního projektu.

1.4 Charakteristika vybraných etnik v České republice

Tuto kapitolu tvoří stručná přehledová charakteristika vybraných etnik, pobývajících na území České republiky s uvedením aktuálních statistických údajů o jejich počtu. Jedná se o Ukrajince, Vietnamce a Číňany. Je uveden stručný přehled historických souvislostí spojených s migrací do ČR, specifických vlastností jednotlivých národností, rozdílů v kulturních a společenských hodnotách a problémech, vznikajících při pobytu v ČR.

1.4.1 Ukrajinci

Po vzniku nezávislé Ukrajiny v roce 1991 a v souvislosti s hlubokou ekonomickou krizí a poklesem životní úrovně se v zemi rozpoutala vlna ekonomické migrace do ČR, která je pro ukrajinské emigranty lákavým cílem z důvodů jazykové i geografické blízkosti. Největší příliv Ukrajinců byl zaznamenán v letech 1996-1997, v období největšího stavebního rozvoje v ČR. K 31.12.2006 pobývalo na území ČR **102 594** osob z Ukrajiny na základě dlouhodobého či trvalého pobytu. Na celkovém počtu legálně pobývajících cizinců se podílí více než 30 %. Většina ukrajinských migrantů pochází ze zaostalejší západní části Ukrajiny a Podkarpatské Rusi, kde je vysoká nezaměstnanost a celkově špatná hospodářská situace. Významným fenoménem souvisejícím s pracovní migrací Ukrajinců je aktivita tzv. klientů – zprostředkovatelů. Zpravidla se jedná o jejich krajany, kteří se již v ČR etablovali a využívají neznalosti nově příchozích ke svému obohacení. Zajišťují vystavení pobytových víz, pracovních povolení, zajišťují práci, ubytování a další služby, za které si účtují část výdělku svých pracovníků. Tito zprostředkovatelé často odebírají pracovníkům cestovní doklady, což jim umožňuje je vydírat a udržovat v závislosti. Placení klientům se většinou týká manuálně pracujících. Ti kteří pracují v intelektuální sféře většinou nikomu neplatí, neboť pobývají v zemi zpravidla legálně a v případě vydírání se beze strachu obracejí na českou policii. Ukrajinci se nejvíce soustřeďují v Praze a velkých městech, kde je dostatek pracovních příležitostí a určitá anonymita.

Z výsledků výzkumu provedeného organizací IOM Praha²¹ vyplývá, že Ukrajinci žijící v ČR mají poměrně vysokou vzdělanostní úroveň, až 70% z nich má ukončené středoškolské či vysokoškolské vzdělání, což se nijak neodráží na struktuře nejčastěji vykonávaných povolání – pomocní nekvalifikovaní dělníci, manuální pracovníci ve stavebnictví a komunálních službách. Legální pobyty jsou ve velké míře doplněny ilegálními pobyty a prací. Ve své praxi jsem se osobně setkal s případy, kdy byli při

²¹ Drbohlav, D.: Výzkumná zpráva: Integrace cizinců v ČR, IOM, 2004

nelegální manuální práci na stavbách policíí zadržení i zástupci takových prestižních profesí jako např. lékař, pilot vojenského vrtulníku, vysokoškolský pedagog či klavírní virtuóz.

Kulturní hodnoty a normy Ukrajinců se příliš neliší od hodnot a norem české společnosti. Obecně je mezi nimi vyšší míra religiozity a národní hrdosti. Ukrajinci v České republice chovají značnou nedůvěru ke státním i nestátním institucím. Muži si zakládají na své důstojnosti a projevech úcty vůči své osobě. Pro některé bývá někdy obtížně přijatelné, že má jednat se ženou – úřednicí, která má rozhodovat o jeho záležitostech s pojených s pobytem. Zdá se, že k trvalejším znakům Ukrajinců v Česku patří slabé znalosti cizích jazyků, chudý kulturní život ve smyslu návštěv různorodých kulturních představení, minimální snaha ukrajinských pracovníků zakládat vlastní organizace, spolky a následně pěstovat společenský život²². Vše je podřízeno snaze za minimálních pobytových nákladů v ČR vydělat co nejvíce prostředků a posléze se vrátit zpět na Ukrajinu, i když v současné době lze již zaznamenat rostoucí zájem o trvalé usídlení celých rodin.

1.4.2 Vietnamci

Imigrace z Vietnamu přicházela na území dnešní ČR od roku 1956 v několika vlnách. Nejednalo se ovšem o imigraci v klasickém slova smyslu, nýbrž o spolupráci na základě mezistátních dohod mezi ČSSR a VSR, v jejímž rámci přicházeli do země vietnamští učni, stážisté a pracovníci. V letech 1980-1990 bylo podle informací MPSV v zemi 37 000 vietnamských pracovníků. V letech 1990-1 dostávali mnozí vietnamští pracovníci odstupné, protože z důvodu rušení závodů a ekonomické transformaci nemohli být dále zaměstnáni. Řada z nich využila možnosti získat živnostenský list a začít podnikat, a tak v zemi zůstat. V 90. letech se také vrátila z Vietnamu řada bývalých dělníků a stážistů, kterým znalost prostředí a jazyka umožnila uplatnění na českém pracovním trhu. Nejrozšířenější formou výdělečné činnosti většiny Vietnamců byl po celá 90. léta stánkový prodej spotřebního zboží,

²² Drbohlav, D.: Výzkumná zpráva: Integrace cizinců v ČR, IOM, 2004

cigaret, alkoholu, oděvů a elektroniky. V současné době lze zaznamenat přechod od stánkového prodeje k provozování kamenných obchodů s českými prodáváči. Jsou tak imigranty, kteří neohrožují přímou konkurencí na trhu práce majoritní obyvatelstvo, ale naopak vytvářejí nové pracovní příležitosti. Negativem tohoto podnikání jsou ovšem značné daňové úniky a celní delikty.

Snad nejvýraznějším rysem vietnamské komunity u nás je její uzavřenost. Rodina a děti mají ve vietnamské kultuře klíčové postavení, pevná rodinná pouta se udržují i mezi vzdálenými příbuznými. O kontakt s majoritní společností neprojevují zájem.

K 31.12.2006 pobývalo v České republice na základě povolení k dlouhodobému a trvalému pobytu **40.779** občanů Vietnamu.

Největší koncentraci Vietnamců zaznamenává Praha, Brno, Ostrava, Cheb a regiony při hranicích s Polskem a Spolkovou republikou Německo.

1.4.3 Číňané

Do tehdejší ČSSR začali první Číňané organizovaně přijíždět v době oficiální mezistátní družby v 50. letech, ve větším počtu se však začali objevovat až počátkem devadesátých let. K 31.12.2006 pobývalo v České republice na základě povolení k dlouhodobému a trvalému pobytu **4.190** osob z Čínské lidové republiky. Pro řadu Číňanů je ČR jen přestupní stanicí na cestě do západní Evropy. Řada nelegálních migrantů z Číny využívá služeb převaděčů, kterým za jejich služby platí na místní poměry obrovské sumy. Převážná většina Číňanů přijíždí do České republiky z ekonomických, nikoli politických důvodů. Nejobvyklejšími druhy výdělečné činnosti je obchod a velkoobchod s textilem, stánkový prodej a provozování tradičních čínských restaurací a stánkového občerstvení typu fastfood. Číňané žijící v ČR se silně koncentrují zejména v Praze a Středočeském kraji a dalších velkých městech, což potvrzuje celosvětový trend této komunity, a to soustřeďovat se do

nejvíce urbanizovaných prostorů. Čínští imigranti se jen zřídka sdružují v nějakých krajských organizacích a sdruženích.

Současná čínská imigrace se dá rozdělit do dvou skupin – první skupinu tvoří lidé, kteří pocházejí především z relativně vyspělých velkých měst na severu Číny a obvykle již ve své vlasti dosáhli vzdělání a poměrně dobrého společenského postavení. Hlavním motivem jejich odchodu není útěk před chudobou, ale touha po podnikání a snaha využít výhodných podmínek k obchodu v nově se otevírajícím prostoru střední Evropy. Někteří z nich přišli do ČR dokonce ze západní Evropy. Tato skupina má pevné vazby na svou vlast, má dostatečné finanční zázemí a rekrutují se z ní úspěšní podnikatelé. Je třeba ovšem připomenout, že se tak často děje za cenu obrovských daňových úniků při celní deklaraci dováženého zboží. Dalším specifikem „podnikatelské obchodní činnosti“ je masivní porušování autorských práv u prodávaných nosičů CD, DVD a práv k registrovaným ochranným známkám u textilu.

Druhou skupinu imigrantů potom tvoří lidé z jižních částí Číny, především z tradičního venkovského prostředí a ze slabších sociálních vrstev. Ti se většinou dostávají do Evropy často nelegitimními způsoby, bez vlastního kapitálu a nacházejí zaměstnání u svých majetnějších krajanů, případně si od nich půjčují a jsou jim zavázáni na dlouhá léta.

Přes veškerá rozdílná specifika jednotlivých skupin spojuje všechny pracovní migranty několik skutečností – pocházejí z ekonomicky slabších zemí, do ČR přišli za prací, nesnaží se začlenit do české společnosti a po splnění účelu pobytu – vydělání peněz se chtějí vrátit zpět do vlasti. Jedná se většinou o mladé muže, kteří značnou část výdělků posílají svým rodinám ve vlasti. V posledních letech však můžeme pozorovat přechod do fáze, kdy v ČR vyrůstá nová generace, která je už více orientována na cílovou zemi. Tito lidé se narodili v ČR, získali zde vzdělání, jazyk ovládají dokonale a spojují s ČR svoji budoucnost.

2. Právní postavení cizinců na území České republiky

Pobyt cizince na území České republiky upravuje zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky²³ (dále jen zákon o pobytu cizinců). V zákoně jsou vymezeny vízové povinnosti, náležitosti pro pobyt cizince na území ČR a podmínky, za jakých zde může cizinec pobývat.

Cizincem je podle uvedeného zákona každá osoba, která není státním občanem České republiky. Zákon tedy vymezuje podmínky jak pro cizince - občany zemí EU, tak pro příslušníky a občany tzv. třetích zemí.

Cizinecký zákon se nevztahuje na cizince, kteří požádali v ČR o azyl a na osoby, kterým byl azyl udělen (pro tyto obě skupiny osob platí právní režim vyplývající ze zákona č. 325/1999 Sb., o azylu), na cizince pobývající na území ČR na základě zvláštního zákona upravujícího přechodný pobyt cizích ozbrojených sil, dále na cizince, který požádal o udělení oprávnění k pobytu za účelem dočasné ochrany, nebo mu bylo oprávnění k pobytu za účelem dočasné ochrany uděleno.

Státními orgány České republiky, které vykonávají působnost v rámci zákona o pobytu cizinců jsou především Cizinecká a pohraniční policie, Ministerstvo vnitra ČR a Ministerstvo zahraničních věcí ČR včetně jednotlivých zastupitelských a konzulárních úřadů v zahraničí.

2.1. Povinnosti cizince *(vymezené zákonem č. 326/1999Sb.)*

Cizinec je povinen zejména:

Pobývat na území České republiky pouze s platným cestovním dokladem a vízem, pokud není od vízové povinnosti osvobozen. Na požádání policie doložit na

²³ Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, novelizován zákonem č.140/2001 Sb., zákonem č.151/2002 Sb., zákonem č.217/2002 Sb., zákonem č. 436/2004 Sb., zákonem č.501/2004 Sb., zákonem č.539/2004 Sb., zákonem č. 559/2004 Sb., zákonem č.428 /2005 Sb., zákonem č. 444/2005 Sb., zákonem č.112/2006 Sb., zákonem č.136/2006 Sb., zákonem č.161/2006 Sb. a zákonem č.165/2006 Sb.

zbývající část doby pobytu na území ČR stanovenou výší prostředků k úhradě pobytových nákladů, vyjma občana Evropské unie nebo jeho rodinného příslušníka.

Prokázat při pobytové kontrole, že je zajištěna úhrada nákladů zdravotní péče; tato povinnost se nevztahuje na cizince pobývajícího na území v zájmu České republiky nebo cizince, u něhož zastupitelský úřad upustil od předložení dokladu o cestovním zdravotním pojištění.

Předložit ubytovateli cestovní doklad, průkaz o povolení k pobytu, potvrzení o přechodném pobytu na území, průkaz o pobytu rodinného příslušníka občana Evropské unie, průkaz o povolení k trvalému pobytu nebo průkaz o povolení k trvalému pobytu občana Evropské unie a podepsat přihlašovací tiskopis.

Uvádět v řízení podle cizineckého zákona pravdivě a úplně všechny požadované údaje v rozsahu stanoveném tímto zákonem.

Na požádání policie prokázat totožnost předložením cestovního dokladu, průkazu o povolení k pobytu nebo identifikačního průkazu vydaného Ministerstvem zahraničních věcí osobám požívajícím výsad a imunit podle mezinárodního práva a ve lhůtě stanovené policií doložit, že splňuje podmínky pobytu na území České republiky; občan Evropské unie je povinen prokázat totožnost předložením cestovního dokladu nebo jiného dokladu prokazujícího totožnost, včetně občanství některého z jiných členských států Evropské unie, anebo předložením průkazu o povolení k trvalému pobytu občana Evropské unie; rodinný příslušník občana Evropské unie, který sám není občanem Evropské unie, je povinen prokázat totožnost předložením cestovního dokladu nebo průkazu o pobytu rodinného příslušníka občana Evropské unie anebo průkazu o povolení k trvalému pobytu, nemá-li tento doklad nebo průkaz, může totožnost prokázat jiným dokladem, současně však musí prokázat, že je rodinným příslušníkem občana Evropské unie.

Hlásit policii změnu příjmení, osobního stavu, změnu údajů v cestovním dokladu, v průkazu o povolení k pobytu cizince, v potvrzení o přechodném pobytu na území, v průkazu o pobytu rodinného příslušníka občana Evropské unie, v průkazu o povolení k trvalému pobytu nebo v průkazu o povolení k trvalému pobytu občana Evropské

unie, a to do 3 pracovních dnů ode dne, kdy změna nastala, a jde-li o občana Evropské unie nebo jeho rodinného příslušníka, ve lhůtě do 15 pracovních dnů.

Chránit doklady vydané podle cizineckého zákona před ztrátou, odcizením, poškozením nebo zneužitím a dbát, aby obsahovaly pravdivé údaje.

Neprodleně ohlásit policii ztrátu nebo odcizení cestovního dokladu vydaného cizím státem za účelem cestování do zahraničí.

2.2. Druhy pobytových oprávnění pro cizince

Zákon o pobytu cizinců (z.č.326/99Sb.) rozlišuje mezi dvěma způsoby pobytu cizince na území - **přechodně** nebo **trvale**. Pro obě možnosti zákon stanoví podmínky a náležitosti, které musí cizinec splnit.

Přechodně může cizinec v ČR pobývat:

- **bez víza** – bez víza jsou oprávněni pobývat na území v rámci přechodného pobytu občané EU a občané ostatních států, s nimiž ČR uzavřela příslušnou mezinárodní smlouvu. Další, specifické případy, jsou stanoveny v zákoně (např. cizinec ve výkonu testu odnětí svobody, letec či jiný člen posádky mezistátní letecké linky apod.).
- na základě **víza krátkodobého** (letištní vízum -- vízum typu A, průjezdní vízum -- vízum typu B, vízum k pobytu do 90 dnů -- vízum typu C, jednotné schengenské vízum), **dlouhodobého** (vízum k pobytu nad 90 dnů -- vízum typu D, dlouhodobé vízum smluvních států" - vízum typu D nebo D+C), **diplomatického** nebo **zvláštního** víza
- na základě povolení k **přechodnému pobytu**
- na základě **výjezdního příkazu**
- na základě **víza strpění**

Trvale může cizinec v ČR pobývat:

- na základě povolení k pobytu, o které může cizinec požádat po 5 letech nepřetržitého pobytu na území ČR
- Na základě rozhodnutí příslušného orgánu o svěření tohoto cizince do náhradní výchovy

2.3. Žadatel o mezinárodní ochranu – azyl

Specifickou kategorií cizinců pobývajících na území České republiky jsou cizinci hledající ochranu před pronásledováním v zemi svého původu. Poválečná situace ve světě vyžadovala právní specifikaci a její následné mezinárodní uznání, které by zajistilo ochranu práv imigrantů v hostitelské zemi. V roce 1951 byla proto na půdě OSN přijata Úmluva o právním postavení uprchlíků (Ženevská konvence), na kterou navázal Protokol o právním postavení uprchlíků (Newyorský protokol) schválený v roce 1967. Obsah dokumentů charakterizuje pojmy jako je azyl, pronásledování, uprchlík apod. a vytváří k nim legislativní rámec, který je závazný pro všechny signatářské země. Tyto normy stanovují především elementární podmínky pro zajištění práv uprchlíků na posouzení jejich žádosti o azyl a důstojné životní podmínky po dobu trvání vlastního azylového řízení.

Účelem azylu jako formy mezinárodně právní ochrany je poskytnout ochranu cizincům pronásledovaným v zemi jejich původu za uplatňování politických práv a svobod nebo majícím v zemi jejich původu odůvodněný strach z pronásledování z důvodu rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině či pro zastávání určitých politických názorů.

Pobyt cizinců, kteří požádali Českou republiku o ochranu formou azylu, a azylantů upravuje zákon č. 325/1999Sb., o azylu a o změně zákona 283/1991Sb. ve znění pozdějších předpisů.

O tom, zda cizinci žádajícímu v ČR o udělení azylu v konkrétním případě tato ochrana náleží, rozhoduje ministerstvo vnitra – odbor azylové a migrační politiky OAMP MV ČR. Požádat o azyl v ČR má právo každý cizinec, bohužel azylová problematika je do značné míry úzce provázána s nelegální migrací. Většina cizinců žádá o azyl v ČR ryze účelově a ochranu plynoucí z azylového řízení zneužívá k nelegální migraci ve směru z ČR. Další cizinci žádají o azyl až poté, co jsou zjištěni při nelegální migraci přes státní hranice nebo při neoprávněném pobytu na území ČR, případně poté, co je jim vydáno rozhodnutí o správním vyhoštění a výjezdním příkazem stanovena lhůta k opuštění republiky.

Počet žadatelů o azyl v ČR

rok	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Počet žadatelů	2 211	2 109	4 086	7 220	8 788	18 082	8 480	11 396	5 459	4 021
Azyl udělen	162	96	78	80	134	83	98	208	142	251
% udělených azylů/počet žadatelů	7,3	4,6	1,9	1,1	1,5	0,5	1,2	1,8	2,6	6,2

Zdroj: OAMP MV ČR

Zákon o azylu stanoví, že cizinec sdělí svoji vůli požádat v ČR o azyl formou prohlášení o úmyslu požádat o azyl a to zejména na hraničním přechodu, v tranzitním prostoru mezinárodního letiště, v přijímacím středisku, zařízení pro zajištění cizinců a u útvaru policie. Poté se cizinec dostaví do přijímacího střediska, kde je vyzván, aby podal žádost o udělení azylu. Po dobu řízení je takovému žadateli poskytována potřebná péče, včetně lékařské, žadatel má zajištěno ubytování a stravování v pobytových střediscích Správy uprchlických zařízení MV ČR. Po zhruba 14-ti denní karanténě v přijímacím středisku lze také využít možnost ubytování v soukromí mimo objekty pobytových středisek. Této možnosti žadatelé o azyl také hojně využívají. Odbor azylové a migrační politiky by měl o žádosti o udělení azylu rozhodnout do 90 dní. V případě, že není po posouzení OAMP MV ČR

cizincům azyl udělen, využívají zákonem stanovené možnosti podat proti rozhodnutí žalobu k nezávislé odvolací instanci, kterou jsou příslušné krajské soudy a následně i mimořádného opravného prostředku – kasační stížnosti k Nejvyššímu správnímu soudu. Po dobu žaloby je cizinci uděleno tzv. vízum strpění. Vzhledem k množství žádostí a k situaci na českých soudech si tímto způsobem cizinci přes původní zamítavé stanovisko OAMP prodlouží pobyt v ČR o řadu dalších měsíců až let, přestože v naprosté většině případů bývá výsledkem řízení zamítavé stanovisko.

Nejpočetnější skupinou cizinců, kteří žádali v roce 2005 o azyl se stali státní příslušníci Ukrajiny s 24,5 %, následovaní státními příslušníky Slovenska s 17,7 %, Indie 8,5%, Číny 7,1%, Ruska 6,5%, Běloruska 5,4% a Vietnamu 5,2%. Další národnosti jsou pod hranicí 3 % zastoupení v počtu žadatelů.

Pro občany Ukrajiny je charakteristické, že se do azylových středisek často uchylují tehdy, kdy jim končí doba legálního pobytu nebo když je jim vydáno rozhodnutí o správním vyhoštění. Zneužívají tak azylové řízení k tomu, aby mohli dále setrvat na území ČR a nemuseli je ve stanovené lhůtě opustit. V případě občanů Slovenska šlo zpravidla o příslušníky rómské komunity z Východního Slovenska, kteří přijížděli do ČR často s celými rodinami. O těchto žádostech bylo rozhodnuto tak, že z okruhu žadatelů o udělení azylu se vylučují občané členských států EU a řízení o udělení azylu bylo zastaveno z důvodu nepřipustnosti žádosti. O účelovosti žádostí této skupiny žadatelů svědčí také skutečnost, že k 31.12.2005 nebyl v řízení o udělení azylu žádný občan Slovenska.

K 31.12.2005 bylo registrováno v ČR **1 799** cizinců, kterým byl **přiznán azyl**, z toho nejvíce občanů Ruské federace – 248 osob (zpravidla z Čečenska) a Afghánistánu – 241 osob.

2.4. Naturalizace, podmínky pro získání státního občanství

Pojem státního občanství označuje formální právní příslušnost fyzické osoby ke státu.

Státní občanství České republiky je - z hlediska práva – nejvyšší dosažitelný stupeň integrace cizince do české společnosti.

Tuto problematiku upravuje zákon č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky.²⁴

Praktický význam státního občanství:

Ve srovnání s povolením k trvalému pobytu, se kterým je spojena většina veřejných práv pro cizince v českém právním řádu, má občanství tyto následující výhody:

1. aktivní a pasivní volební právo
2. občan nemůže být odsouzen ani ke správnímu vyhoštění ani mu nemůže být uložen trest vyhoštění
3. nelze odepřít vstup na území ČR
4. ČR poskytuje diplomatickou ochranu (v současnosti poskytují jistou pomoc i ostatní státy EU)

Nabývání státního občanství v souvislosti s narozením

V České republice platí pro nabývání občanství dětí zásada "ius sanguinis" ("právo krve"), tedy určování občanství dětí podle občanství rodičů. Jsou-li oba rodiče nebo alespoň jeden z nich občanem ČR, nabývá jejich dítě občanství narozením. Na tom nic nemění skutečnost, že dítě získá narozením i státní občanství

²⁴ Zákon č. 40/1993 Sb. ČR, o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky; ve znění zákona č. 272/1993 Sb. ČR; nařízení vlády č. 337/1993 Sb. ČR; zákona č. 140/1995 Sb. ČR; zákona č. 139/1996 Sb. ČR; zákona č. 194/1999 Sb. ČR s účinností ke dni 2. září 1999.

jiného státu popřípadě jiných států. V takovém případě má potom toto dítě více státních občanství od narození.

V případě, že matka dítěte je cizinka a otec dítěte, který není jejím manželem je občan, nabývá jejich dítě občanství určením otcovství. Občanství toto dítě nabývá dnem, kdy je určení otcovství platné, tedy buď souhlasným prohlášením rodičů před matričním úřadem nebo právní mocí rozsudku o určení otcovství. Jsou-li oba rodiče dítěte osoby bez státní příslušnosti a má-li jeden z nich trvalý pobyt v ČR a dítě se narodí na našem území, pak získává toto dítě občanství také narozením.

Jsou-li rodiče dítěte neznámí a dítě je nalezeno na našem území, pak nabývá toto dítě občanství nalezením, pokud se neprokáže, že narozením nabylo toto dítě občanství jiného státu.

Jsou-li rodiče cizinci nebo jsou-li neznámí, může nabýt jejich dítě občanství, pokud je osvojeno (adoptováno) občanem ČR. Děje se tak dnem, kdy rozhodnutí soudu o osvojení nabývá právní moci.

Úřadem, který státní občanství dítěte zapisuje, je matriční úřad příslušný podle místa, kde se dítě narodilo. Matričními úřady jsou obecní úřady, případně pověřené obecní úřady, v Praze úřady městských částí.

Udělení státního občanství

Naturalizace je vedle nabytí občanství ex lege narozením druhým nejobvyklejším způsobem nabytí státního občanství. Ministerstvo vnitra může udělit státní občanství cizinci, který splňuje současně následujících 5 podmínek zákona:

1. Nejméně pětiletý trvalý pobyt v ČR, přičemž cizinec se musí po tuto dobu převážně zdržovat na území ČR. Ministerstvo může prominout, že trvalý pobyt žadatele o občanství netrval celých 5 let nebo že žadatel se zde převážně nezdržoval (ovšem jen za podmínky, že trvalý pobyt ke dni žádosti žadatel povolen má), a to z celé řady důvodů,

- které zakládají určitou vazbu žadatele k České republice nebo k bývalému Československu (viz §11, odst.(1) zákona) anebo naopak

- nemá-li žadatel žádné občanství nebo
- je-li v ČR azylantem.

2. Prokázání, že žadatel pozbyl své dosavadní občanství nebo že ho získáním občanství ČR s jistotou pozbude. Většinou je tedy nutné předložit úřední dokument domovského státu žadatele potvrzující, že žadatel již není jeho občanem, případně že stát ho nikdy za svého občana nepovažoval nebo že právní předpisy tohoto státu spojují nabytí cizího občanství automaticky se ztrátou dosavadního občanství (což ovšem může Ministerstvo vědět). Toto potvrzení pochopitelně nemusí předkládat osoby bez občanství a azylanti.

Tuto podmínku může Ministerstvo prominout, pokud se žadatel na území ČR zdržoval oprávněně nejméně 5 let (tedy i pokud jeho trvalý pobyt netrvá pět let, ale kratší dobu; lze sem započít i pobyt na víza) a pokud

- domovský stát žadatele podle svého práva nemůže propustit ze svazku státního občanství (tedy zbavit jej svého občanství)
- pokud mu domovský stát odmítá vydat tento doklad
- pokud by žádost o pozbytí státního občanství byla pro žadatele či jeho rodinu nebezpečná
- propuštění žadatele ze státního svazku je spojeno s nepřiměřenými správními poplatky či s jinými v demokratickém státě nepřijatelnými podmínkami
- udělení státního občanství ČR žadateli by bylo pro Českou republiku významným přínosem zejména z hlediska vědeckého, společenského, kulturního či sportovního
- žadatel v minulosti pozbyl občanství československé nebo české (což ovšem neplatí pro občany Slovenska)

Tuto podmínku může Ministerstvo také prominout také tehdy, splňuje-li žadatel všechny následující podmínky:

- má v ČR povolen trvalý pobyt po dobu nejméně 5 let,
- má skutečný vztah k České republice a

- zdržuje se na území ČR po dobu nejméně 20 let

3. Pětiletá beztrestnost, tedy fakt, že žadatel nebyl pravomocně odsouzen pro úmyslný trestný čin v posledních 5 letech. Tuto podmínku nelze prominout.

4. Znalost českého jazyka (prokazuje se pohovorem na úřadě, kde žadatel podává žádost o udělení státního občanství). Tuto podmínku může Ministerstvo prominout "z důvodů zvláštního zřetele hodných".

5. Plnění povinností dle cizineckého zákona a povinností v oblasti zdravotního a sociálního pojištění, daní, odvodů a poplatků. Tuto podmínku může Ministerstvo prominout "z důvodů zvláštního zřetele hodných".

Na udělení státního občanství není právní nárok, tedy ani v tom případě, že žadatel splňuje všechny výše uvedené podmínky a nežádá o žádné prominutí. Ministerstvo ale musí podle správního řádu své rozhodnutí odůvodnit.

Podle údajů Odboru všeobecné správy MV ČR bylo v roce 2005 uděleno státní občanství ČR 1 177 cizincům.

2.5. Charakteristika nelegální migrace

Eliminace nežádoucí migrace je vládou ČR řazena mezi nejzávažnější strategické zájmy ČR a boj proti ní je pokládán za jednu z priorit bezpečnostní politiky v oblasti veřejného pořádku a vnitřní bezpečnosti dlouhodobě, neboť nelegální migrace a jevy s ní související jsou v národním i mezinárodním měřítku pokládány za bezpečnostní rizika a hrozby, mající vliv na bezpečnost státu.

Přestože v současné době klesají počty osob zjištěných při nelegální migraci, nelze polevovat v pozornosti, neboť nelegální migrace se prolíná do různých oblastí společnosti, včetně oblasti kriminality a organizovaného zločinu. Nelegální migrace souvisí s přeshraniční trestnou činností, organizovanou převaděčskou kriminalitou a

obchodem s lidmi, může být napojena i na mezinárodní terorismus. Organizování nelegální migrace patří v rámci organizovaného zločinu k nejvíce propracovaným a ziskovým aktivitám. Nelegální migrace a s ní související nelegální zaměstnávání má rovněž vliv na ekonomickou stabilitu a nepřímo i na vztah veřejnosti k integraci legálně usídlených cizinců. Cizinci, kteří se zdržují v ČR nelegálně se často dopouštějí další trestné činnosti nebo se sami stávají oběťmi zločinu.

Fenomén nelegální migrace je třeba spatřovat ve dvou rovinách. Nelze hovořit pouze o případech nelegálního vstupu osob přes státní hranice na území daného státu z různých důvodů či případech nedovoleného způsobu opuštění státu, ale zejména o případech nelegálního pobytu na území. Porušováním pobytového režimu u cizinců se rozumí případy, ve kterých cizinec vstoupí na území ČR neoprávněně, aniž je odhalen jeho nelegální vstup a pobývá v ČR dál nelegálně, nebo případy, ve kterých sice cizinec vstoupí na území legálně, ale po uplynutí lhůty povoleného pobytu nevycestuje a pobývá na území dále bez povolení, tj. nelegálně, a tím porušuje zákonem stanovené podmínky pro pobyt cizinců.

2.5.1 Nelegální přechod státní hranice

Od vzniku České republiky bylo při nedovoleném způsobu překročení státních hranic České republiky nebo při prokazatelném pokusu zjištěno více než 300 000 osob. Od roku 1999, kdy byl zjištěn nejvyšší počet případů od vzniku samostatné České republiky, jednalo se o téměř 45 000 osob, dochází k postupnému snižování počtu zjištěných nelegálních migrantů, zejména v souvislosti se zklidněním situace v zemích bývalé SFRJ. Další zlom byl zaznamenán v roce 2002, zejména díky snížení výskytu občanů Rumunska při nelegální migraci přes státní hranice ČR po zrušení vízové povinnosti. Tento trend pokračoval i v roce 2005, kdy bylo zaznamenáno přibližně 5 500 případů a je předpoklad, že v rámci roku 2006 bude zaznamenán další pokles. To samo o sobě svědčí o skutečnosti, že ochraně státních hranic je trvale věnována zvýšená pozornost a přijímaná opatření nesou své plody.

Jedním z důležitých aspektů v boji proti tomuto jevu je i spolupráce s příslušnými orgány dalších zemí.

2.5.2 Nelegální pobyt na území

Poněkud jiná je situace při zjišťování případů nelegálního pobytu cizinců na území. Od 1. června 1999 do konce roku 2005 zjistily útvary Policie ČR téměř 125 000 cizinců, kteří na území České republiky pobývali neoprávněně, případně zde vykonávali činnosti, ke kterým neměli příslušné povolení. Provádění kontrol ve vnitrozemí je věnována náležitá pozornost a eliminace nelegální migrace ve formě neoprávněného pobytu je důležitým faktorem i pro začlenění České republiky do tzv. Schengenského prostoru. Zintenzivněním kontrolní činnosti dochází každoročně k odhalování více případů. V roce 2005 bylo zjištěno například téměř 10 000 cizinců v nelegálním postavení.

2.5.3 Organizace nelegální migrace

Jsou 3 faktory, které jsou zapotřebí k existenci mezinárodní migrace:

- poptávka/tah z cílových zemí
- nabídka/tlak z výchozích zemí
- síť, která propojuje nabídku s poptávkou

Sítě vysvětlují, proč se určití migranti přesídlují do určitých oblastí světa. Také vysvětlují, proč stejné tahové či tlakové faktory mají za následek jiný migrační efekt. Kde tyto sítě nefungují, poptávka a nabídka se nepropojí. Teorie "sítě" je založena na bázi fungování rodinných či komunitních vazeb v hostitelské zemi. Migranti směřují do míst, kde se už nacházejí přátelé, členové rodiny či komunity nebo sympatizující skupiny. Ti pak poskytují mnohé potřebné služby a informace, zejména při hledání práce či zajišťování jiných prostředků obživy nově příchozím.

Ilegální pracovníci mohou pracovat v celé řadě odvětví a pracovních příležitostí (podobně jako legální migranti), ale zejména však v zemědělství a potravinářství, lehkém průmyslu, stavebnictví a službách. V mnoha případech se dostanou do země za pomoci profesionálních specializovaných převaděčských skupin.

Znepokojujícím jevem posledních let je zvýrazněná aktivita profesionálních převaděčských skupin, zprostředkovávajících migraci. Pašeráctví je známo jako jedna z nejstarších lidských profesí. Vytyčení hranic mezi státy a zavedení kontroly vzájemných styků vytvořilo podmínky pro pašování zboží i lidí. Současný trend se liší hlavně v míře, a také rostoucí profesionalizaci a propracovanosti.

Na neformální úrovni pomáhají cizincům náhodné osoby s místními znalostmi k překračování hranic.

Na vyšší organizační úrovni místní agenti zapojují migranty do formálnějších převaděčských skupin. Místní zprostředkovatelé, všeobecně známí migrantům, jim poradí, koho kontaktovat na hranicích o pomoc při přechodu do tranzitní či cílové země.

Nabízeno je několik typů služeb: pomoc při nekontrolovaném přechodu hranic, domy s úkrytem před úřady, přeprava přes hranice, navázání styku se zaměstnavateli apod. Převaděči mohou prodat nebo zapůjčit falešné dokumenty umožňující vstup či získání legálního zaměstnání, případně obdržení služeb.

Zprostředkovatelé často vystupují jako řádní podnikatelé, zaručující své služby a ochotní vyčkat na zbytek celé peněžní částky až po úspěšném převozu do cílové země.

Závislost ilegálních migrantů na službách kriminální subkultury se v průběhu i v cíli cesty ze země původu stává životní závislostí, kdy jediné spojení migranta s okolním světem zajišťují osoby, které se podílejí na ilegální činnosti především svou znalostí místních poměrů. S ohledem na stále se zlepšující technická i právní opatření států postižených ilegální migrací, kdy je stále obtížnější zajistit ilegální příchod nebo pobyt, dochází k nárůstu ceny za jejich úspěšnou realizaci, čímž vzrůstá zadluženost migrantů ještě před samotným zahájením jejich cesty. Ilegální práce se

tak nestává cílem cesty, ale prostředkem k jejímu uskutečnění. Situace využívá organizátor a stává se tak „vlastníkem“ dlužníka. To může vést až k praktickému otroctví. Ilegální migrant je nabízen zájemcům v průběhu nebo v cíli cesty, a to zpravidla podnikatelským subjektům, jejichž činnost nemá apriori kriminální charakter. Zájemce získává levnou pracovní sílu nejen z pohledu výše poskytované odměny za práci, která neodpovídá obvyklé mzdě vyplacené místnímu legálnímu zaměstnanci, ale především neodvedením povinných plateb státu. Díky oboustranné ekonomické výhodnosti této „investice“ a stálé nabídce, se upevňují výhodné „obchodní“, vztahy mezi dodavatelem a odběratelem.

3. Modely soužití – teoretická východiska

Migranty, kteří se rozhodnou natrvalo usadit v dané cílové zemi, čeká složitý proces adaptace na nové podmínky v majoritní společnosti. Ta má mnoho velmi rozdílných podob a je podmíněna různými faktory. Je samozřejmě ovlivněna jak migranty samotnými, ale také migrační politikou cílové země a přístupem její majoritní populace k migrantům. Je důležité rovněž uvést význam faktorů fyzické a kulturní blízkosti minoritní a majoritní populace, odhodlání na straně minority se úspěšně začlenit do většinové společnosti jakož i vzdálenost zdrojové a cílové země.

Výsledkem celého procesu adaptace je široké spektrum alternativ: od bezproblémového soužití prostřednictvím rychlého získání bezpečného právního statusu až případné naturalizace a asimilace až po častý ilegální pobyt, sociálněekonomickou marginalizaci, formování separujících se trvalých etnických enkláv, které jsou zároveň odmítány majoritní populací a dochází k segregaci.

Imigranti si často vytvářejí určitou představu, která skutečnosti příliš neodpovídá. Rozpor mezi skutečností a očekáváním vede ke zklamání a posiluje tendenci k opačnému extrému – k neadekvátně generalizovanému negativnímu hodnocení. Pokud se nakumuluje větší množství potíží, dochází častěji k preferenci izolace, k vytváření uzavřených subkultur. Tato tendence bývá přímo úměrná míře sociokulturní odlišnosti, eventuálně množství negativních zkušeností a odmítání majoritní společnosti. Motivací k tomuto jednání je především potřeba udržet si původní identitu alespoň v rámci menší skupiny, uchovat zvyky a tradice a tím i jistotu, kterou dosud poskytovaly.

Imigranti se mohou v náročné situaci cítit bezmocní, vydání na milost společnosti, které nerozumějí a do níž zatím nepatří. Ve vztahu k příslušníkům majoritní společnosti bývají uzavřenější, mají tendenci zaujímat odstup od těchto lidí, jimiž nejsou vždycky uspokojivě akceptováni. Nepříjemné zážitky mohou posílit jejich podezíravost či sklon k agresivním projevům. Dlouhodobá zátěž, kterou přináší emigrace, se může projevit změnami v oblasti reaktivity. Lze se setkat s oběma extrémy, jak s nadměrnou aktivitou a bojovností, tak i s apatií a ztrátou iniciativy. Pod vlivem stresu se může měnit jejich vztah k hostitelské zemi, z pozitivního

očekávání a naděje se může stát v důsledku zklamání nenávist. Hostilita narůstá s problémy a negativními zkušenostmi, jež bývají spojeny s pocity nespravedlnosti a bezmocnosti. V chování cizinců mohou přetrvávat projevy typické pro jejich původní kulturu, které mohou posilovat potíže ve vztahu s majoritní společností. Neúspěšná integrace může mít za následek dlouhodobé pocity vykořenění, ztrátu pocitu bezpečí, důvěry i sebedůvěry a chybění smyslu života²⁵.

Krajní koncept asimilace ve smyslu splynutí majority s minoritou byl typický pro Spojené státy americké 18. a 19. století, kdy minority Kanad'anů, Skotů, Irů apod. byly v rámci přizpůsobení se anglosaskému prvku plně asimilovány do již dříve pobývajících anglosaské majority

Model asimilace byl konceptualizován v tzv. asimilační teorii, se kterou přicházeli ve dvacátých a třicátých letech 20. století reprezentanti tzv. chicagské školy. Ta vysvětluje adaptaci imigranta v novém prostředí jako přirozený proces vývoje, končící po čase nevyhnutelně splynutím (rozpuštěním se) v majoritní populaci. Po této teorii přichází vlastně v mnohém podobný model 'tavicího kotle' (melting pot), který však implicitně minoritě přiznává určitou, byť malou, státotvornou roli.

Na měnící se migrační realitu dnes reaguje tzv. koncept salátové mísy, který spíše než míšení vyjadřuje soužití (etnických skupin jak mezi sebou, tak s majoritou) vedle sebe ve vzájemné komunikaci rozličné intenzity. Proces přirozeně a ideálně končí nikoli tzv. strukturální asimilací, nýbrž strukturální integrací, která v sobě nese všeobecnou rovnoprávnost imigrantů s majoritní populací, včetně možnosti uchovat si do jisté míry specifické rysy chování daného etnika.²⁶

²⁵ WÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Portál 2004, s. 663. ISBN 80-7178-802-3

²⁶ ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál 2001, s.24,25. ISBN 80-7178-648-9

Kombinace možných alternativ v rámci akulturační strategie integračního chování subjektů

imigrant

	<i>udržuje vztahy s ostatními etnickými skupinami včetně majoritní společnosti</i>	<i>zachovává si svou kulturní identitu</i>
integrace	ANO	ANO
asimilace	ANO	NE
separace	NE	ANO
marginalizace	NE	NE

3.1. Jednotlivé modely

Podle Šiškové (2001) se dnes ve světě prosazují zhruba tři základní modely imigrační politiky.

- 1.) **Diskriminační model** je založen na dočasném a návratném pobytu cizinců. Imigranti jsou začleněni do určité společenské sféry (např. na trh práce), ale není jim umožněno vstoupit do ostatních oblastí – jako např. do široce definovaného systému sociální péče, nemohou získat občanství, participovat na politickém životě. Právní mechanismy i praxe působí ve směru odrazení a znemožnění přístupu do dalších sfér života, což ve svém důsledku cizince socioekonomicky znevýhodňuje. Například Německo, Švýcarsko a Rakousko dnes víceméně praktikuje tento model.
- 2.) **Asimilační model** stojí na jednostranném procesu rychlé a jednoduché adaptace imigranta do nové společnosti. Očekává se, že za rychlé umožnění získání občanství, práv a povinností majoritní populace imigrant zaplatí ztrátou svého

mateřského jazyka, svých specifických kulturních a sociálních rysů. Což má vést k rychlé asimilaci do majoritní společnosti. Nejblíže tomuto modelu je imigrační politika a praxe Francie.

- 3.) **Multikulturální (pluralitní) model** podporuje odlišnost minority od majoritní populace. Obě se liší jazykem, kulturou, sociálními vztahy i spolkovým životem po několik generací. Imigrantům jsou dána stejná práva ve všech společenských sférách, aniž by se očekávalo, že se vzdají svých specifik. Naopak, na specifice minorit se staví a stát všemožně intervenuje ve směru podpory jejich rozvoje. Dnes reprezentuje tento model Kanada, Austrálie, Švédsko, Velká Británie, donedávna Nizozemsko a do jisté míry i USA

Obdobné rozdělení uvádí i Drbohlav (2004). Pouze diskriminační model nazývá modelem vylučovacím (tzv. differential exclusion)

Barša, Baršová (2005) uvádějí tuto trojtypologii modelů integrace:

- 1.) **Etnicko-exkluzivistický model** diferenčního vyčlenění „hostujících dělníků“ - imigrace je podmíněna potřebami trhu práce a pobyt pracovníků je chápán jako dočasný. Společnost proto nemusí usilovat o zlepšení jejich právního postavení nebo zvažovat důsledky jejich kulturní odlišnosti. Její udržování může být naopak chápáno jako záruka, že se pracovníci dříve či později vrátí do svých zemí. Prototypem bylo až do konce 90. let západní Německo.
- 2.) **Asimilační model**, jehož prototypem je Francie – přistěhovalci jsou přijímáni jako stálí a rovnoprávní členové společnosti, ovšem za podmínky, že se asimilují do dominantních kulturních vzorců a učiní z příslušnosti k občanskému národu jedinou politicky a veřejně relevantní formu své kolektivní příslušnosti. Na rozdíl od USA jsou zakázány etnické lobby stejně jako jiná politická uskupení opírající se o etnickou, regionální či kulturní identitu. Z hlediska jakobínské politické kultury se taková sdružení rovnají zradě francouzského občanského národa, jenž má být „jediný a nedělitelný“

3.) **Pluralistický model**, jehož typickým představitelem je Velká Británie – imigrace je vnímána jako trvalá. Na rozdíl od Francie však společnost přistupuje k přistěhovalcům jako ke kulturně odlišným komunitám, které mají harmonicky soužít v rámci širšího politického celku. Je-li ve Francii základní jednotkou integrace jednotlivec, pak v Británii je jí ve stejné míře etnicko-kulturní skupina – „komunita“.

Od konce 90. let se ostré hranice těchto tří národních modelů integrace začínají rozmazávat. Německo se v definici státní příslušnosti vzdává etnického exklusivismu a tím otevírá možnost, aby se trvale usazující cizinci integrovali a naturalizovali. Francie je při přijímání a implementaci antidiskriminačních opatření nucena zohledňovat diskriminované skupiny, čímž narušuje svou asimilacionistickou indiferenci vůči nim. Velká Británie začíná klást důraz na individuální asimilaci přistěhovalců do jednotného občanského národa tváří v tvář vytvoření jednotné islámské komunity přistěhovalců z různých etnických a regionálních skupin.²⁷

Výše uvedené čisté typy se dnes v realitě prakticky nevyskytují. Většina zemí se sice kloní k jednomu ze jmenovaných modelů, často však aplikuje též některé aspekty typické pro modely ostatní. Charakterizace je také poplatná času. V historii mnohé ze zemí prošly všemi uvedenými modely (to je typické zejména pro Austrálii a USA).

Obecně je známo, že výraznější výsledky adaptace nastávají až ve druhé, spíše pak ve třetí generaci imigrantů. Současně však dnes mnohdy dochází právě v tomto období také k návratu ke kořenům, k hledání vlastní identity v opětovém přiblížení si mateřské kultury.

Prostorově mají imigranti tendenci koncentrovat se do etnických enkláv. Zejména největší města a vysoce urbanizované prostory mají nejvyšší koncentraci cizinců. Většinou až v druhé vlně imigranti případně pronikají do dalších, méně

²⁷ BARŠA, J., BARŠOVÁ, A. *Přistěhovalectví a liberální stát*. Brno: Masarykova univerzita MPÚ 2005, s.36. ISBN 80-210-3875-6

urbanizovaných oblastí v imigrační zemi. Ke koncentraci imigrantů velí víra i zkušenost, že hromadně se xenofobii, případně rasismu ze strany majority čelí lépe a přítomná diaspora vlastního etnika usnadní adaptaci po stránce kulturní (stejný jazyk), ekonomické (možnost „etnické ekonomiky“) i sociální (různorodé formy pomoci).

3.2. Zahraniční zkušenosti s touto problematikou

Vybrané státy jako typičtí představitelé jednotlivých modelů – zkušenosti, negativní zjištění

Německo – diskriminační model

Imigranty byli němečtí Turci před třiceti lety. V roce 1961 začalo smlouvou s Tureckem oficiální najímání levných pracovních sil z Turecka pro průmysl. Nejprve byli tito pracovníci po dvou letech "rotováni" za jiné, později najímání na neurčito. Celkem jich do Německa přišlo v této první fázi na 740 000. Poté, co hospodářská krize v roce 1973 donutila Německo rekrutování ukončit, příliv tureckých občanů pokračoval díky slučování rodin, jež bylo povoleno v roce 1974. Tzv. druhá generace byly děti prvních gastarbeiterů, které se v Německu narodily nebo se za rodiče přistěhovaly. Dnes dorůstá generace třetí, která se jen stěží dá označit za přistěhovaleckou. V Německu žije na 2,4 milionu Turků, přičemž pouze 600 000 z nich má německou národnost. Jestli se první generace ještě chystala vrátit, z dnešních Turků s tím 83 % nepočítá a 62 % ze 132 000 berlínských Turků chce zažádat o německé občanství. Na rozdíl od muslimů v Nizozemí nebo ve Francii nepocházeli Turci z kolonií hostující země a jejich stálé začlenění nikdy nebylo plánováno. V důsledku dezindustrializace byla objevena menšina zatížená sociálními problémy, pro kterou je třeba redefinovat místo v Německu. Turci se tak po roce 1990 stali menšinou, jejíž trvalá přítomnost je sice dnes faktem, ale která přes dlouhý pobyt ve Spolkové republice vykazuje hlubší rozdílnost od většinové společnosti.

Neochotné uznání tohoto faktu a nejasný pojem integrace byly ze začátku zastíněny euforií panující ohledně multikulturalismu, která nakonec vzala po 11. září za své²⁸.

Němečtí Turci patří dnes do scénérie německých měst. Jsou vesměs méně vzdělaní a provozují 95 000 malých podniků, rodinných obchodů, restaurací a malých výroben. Nezaměstnanost v tureckých komunitách je většinou o několik procent vyšší, než je státní průměr - v berlínských čtvrtích dosahuje až 40 %. Nadprůměrná část Turků také žije ze sociální podpory. Jako důvod se uvádí nízká kvalifikace a jazykové problémy. První generace pracovala ještě v průmyslu a na integrační opatření, jako jsou kursy němčiny, se z uvedených důvodů nesázelo. Druhá generace vyrůstala v tureckém jazykovém prostředí a s nevalným prospěchem v německých školách. Vzdělání začíná v rodině: turecké matky jsou výdělečně činné méně často než muži, mnohé mají jen omezený styk s německou společností, některé jsou "dováženy" těsně před svatbou z Turecka a žijí v úplné závislosti na mužích.

Turci mají navíc tendenci zachovávat jistou soudržnost: projevuje se to v životech ve skupinách vytvořených na základě společné oblasti původu i jejich koncentrací v sociálně slabých čtvrtích města. Tam se soustřeďují i služby nabízené Turky pro Turky. Tento jinak vítaný aspekt ale vede k budování etnických kolonií. V Porúří, ve Frankfurtu či v Berlíně je dnes možné vést všední život bez velkého styku s Němci, přičemž tato tendence se posiluje. Německé úřady v tom vidí nebezpečí tzv. paralelních společností, enkláv, ve kterých neúspěšná socializace ve školách s převážně tureckými školáky ohrožuje kohezi německé společnosti. Takové obavy nabývají zásadních rozměrů, když se fakta vysvětlují odlišností kultur. Turci jsou pak zobrazováni jako konzervativní skupina s rostoucím vlivem náboženství, která není ochotna se Německu přizpůsobit. Rostoucí vliv náboženství mezi mladou generací a jeho nová viditelnost potvrzují obavy ze zkrachované integrace v sekulárním Německu. Jestliže se praktikující muslimové dřív scházeli v modlitebnách v předměstských dvorech, dnes staví islámské obce přes více méně otevřený odpor

²⁸ HESOVÁ, Z. *Gastarbeitři, přistěhovalci, muslimové*. Brno: časopis Revue Politika 4/2005. ISSN: 1214-0899

místních mešity, někdy dokonce i s minarety. Vedle 2 400 modliteben bylo postaveno 180 mešit. Zvláště třetí generace dodržuje náboženské tradice, jako je půst o ramadánu, chodí na kursy koránu a dívky nosí častěji šátek. Sílící religiozita je ale trend viditelný zvláště ve středních vrstvách v celém islámském světě. Poměry velkoměstského ghetta, odmítajícího integraci do většinové společnosti, se značnou nezaměstnaností a rostoucí kriminalitou, působí úřadům starosti. Situace připomíná "paralelní obce" Maročanů a Alžířanů ve Francii či imigrantů z Karibiku v Nizozemsku

Běžné těžkosti přistěhovalců prohlubuje - zvláště po 11. září 2001 - jejich původ v jiném "kulturním okruhu". Samotný pojem integrace postrádá jasnost. Jednoduchá asimilace se ukázala nemožnou, zdá se, že tedy zůstává jen paralelní vývoj rozdílných komunit.²⁹

Francie – asimilační model

Na příkladu Francie můžeme demonstrovat ne vždy úspěšnou imigrační politiku. Jak ukázaly nedávné masové nepokoje na předměstí Paříže, potenciál pro vznik podobných situací existuje v každé evropské zemi. Ke všem nepokojům, které v poslední době ve Francii vypukly, došlo ve čtvrtích postavených v sedmdesátých letech minulého století, panelákových ghettech, ve kterých dnes bydlí většinou obyvatelé nefrancouzského původu, převážně z arabského poloostrova a černé Afriky. Sociologické studie poukazují na nedostatek příležitostí, diskriminaci, nezaměstnanost, selhání procesu integrace přistěhovalců. A varují, že pokud bude současná situace pokračovat, změní se tato předměstí v ,zemi nikoho', řídicí se vlastními zákony. Příčiny jsou ekonomické, sociální a kulturní. Ke dvěma hlavním příčinám patří nezaměstnanost a bydlení, které zanechávají v lidech pocit, že už v životě nebudou mít žádnou šanci. Ač plnoprávní občané Francie, stále jsou

²⁹ HESOVÁ, Z. *Gastarbeitři, přistěhovalci, muslimové*. Brno: časopis Revue Politika 4/2005. ISSN: 1214-0899

považováni za občany druhé kategorie. Většina mladých lidí je druhou nebo i třetí generací afrických přistěhovalců a poznala také už mnohá zklamání. Na jedné straně čelí propagaci konzumní společnosti, na druhé straně jsou stěží schopni si zajistit i jen základní životní potřeby. K obživě rodin se proto hodí i snadno získané prostředky jejich dětí pocházející z kriminality. Ze sociálního hlediska existuje ve francouzské společnosti problém skutečné integrace národnostních menšin a jejich stigmatizace. Mladí lidé se cítí být oklamáni nenaplněnými sliby volnosti, rovnosti a bratrství, hlavními pilíři francouzské státnosti. V některých zvláště vyloučených čtvrtích dosahuje nezaměstnanost až 70% a k tomu je třeba připočíst i problémy se školní docházkou, alkoholem a dalšími návykovými látkami. A pokud jde o kulturní příčiny, tito lidé nevěří, že patří do Francie, i když se zde narodili. Zejména lidé arabského a afrického původu se cítí diskriminováni a naopak zase Francouzi pochybují o jejich schopnosti integrace a hovoří o selhání systému vzdělávání. Výsledkem je nedodržování kodexu chování ve společnosti, nedostatek občanského cítění a neznalost francouzské kultury. Proto i v takové co se přistěhovalectví týče liberální zemi zaznívají i ve vysoké politice hlasy, požadující zpřísnění imigrační politiky. Francouzský ministr vnitra Nikolas Sarkozy (mimochodem nejvážnější kandidát na funkci prezidenta) nedávno veřejně prohlásil „Jestliže někteří lidé mají problém žít tady, tak by neměli mít problém se vystěhovat ze země, kterou nemají v lásce“.³⁰ Sarkozy navrhuje vypracovat zákon, který by ztížil imigraci lidí se základním vzděláním a bez odbornosti.

Nizozemsko – pluralitní model

V Nizozemsku, v jedné z nejliberálnějších a nejtolerantnějších zemí na světě, byl v roce 2002 zavražděn pravicový politik Pim Fortuyn proto, že kritizoval ‚přesycení země migranty‘. V roce 2004 byl na amsterodamské ulici zavražděn režisér Theo van Gogh, protože natočil film o nesvobodném postavení žen v muslimských rodinách v Nizozemí. Příslowecná multikulturní tolerance nevedla k větší integraci, ale naopak

³⁰ Jak (ne) na imigraci, časopis Policista č. 7/2006

pomáhala vytvářet nebezpečné paralelní světy. A důsledek? Nizozemsko má dnes nejprísnejší azylové a imigrační zákony v Evropě. Podle představ pravicových politiků by měla být vůči imigrantům uplatňována nulová tolerance, po jakémkoli provinění mají být okamžitě repatriováni. Od 15. března 2005 platí nový imigrační zákon. Zájemci o přistěhovalectví do Nizozemska se musejí podrobit testu na holandské ambasádě či konzulátu v zemích, odkud pocházejí. Poplatek činí 350 eur. Podrobné otázky v holandštině prověřují znalosti žadatelů o nizozemských dějinách, zvyklostech a politickém systému. Aby bylo dosaženo maximální objektivity, jejich znalosti neprověřuje žádný úředník, nýbrž počítač. Připravit se na zkoušku mohou pomocí knihy a sady multimediálních CD za 63,90 eura. Na vzniku testu má největší podíl nizozemská ministryně pro záležitosti cizinců Rita Verdonková z liberální strany VVD, jež dříve působila také jako zástupkyně ředitele věznice a která je zastávkyní tvrdšího přístupu vůči cizincům.. Rozhodně odmítá výtky, že by zkouškou chtěla odradit co nejvíce cizinců. Jde prý v první řadě o skutečnou a zdařilou integraci cizinců³¹.

USA – pluralitní model

Před přílišným nadšením z multikulturalismu a tolerance varuje ve svých knihách ‚Střet civilizací‘ a ‚Kam kráčíš, Ameriko‘ kontroverzní americký autor, profesor Harvardské univerzity Samuel P. Huntington. Pokud jde o imigraci, rozlišuje Huntington termíny osadník a přistěhovelec. Ameriku podle něj nestvořili imigranti, jak se traduje, ale právě původní osadníci-zakladatelé, jejichž anglo-protestantskému krédu se všichni budoucí imigranti museli tvrdě přizpůsobovat – asimilovat se. A to jak jazykem a hodnotami, tak chováním, zvyky či oblečením. Nejdříve se jednalo o přistěhovalce z protestantské severozápadní Evropy, kteří neměli s asimilací v podstatě problém, neboť pocházeli z podobného kulturně-náboženského prostředí. Ve druhé polovině 19. a počátkem 20. století však začali do USA přicházet převážně katoličtí Východoevropané, temperamentní Jihoevropané a Asiaté, jejichž odlišné

³¹ Jak (ne) na imigraci, časopis Policista č. 7/2006

hodnoty, zvyky a morálka vzbuzovaly v původních obyvatelích značné obavy. Už nedocházelo k tak výraznému splynutí s majoritní populací a spíše docházelo k vytváření etnických enkláv s vlastním vnitřním životem. Přesto přijali hodnotový systém a jazyk. Ovšem nejvíc kritiky a nálepku rasisty si Huntington vysloužil za část o mexické migraci, v jejíchž důsledcích spatřuje počátek zániku /hispanizace/ tradiční Ameriky. Nejde podle něj ani tak o migraci samotnou, ale o spor o imigraci s asimilací či bez ní. Tento problém se však dnes zdaleka netýká je USA. Stejně dilema řeší ještě akutněji po londýnských teroristických útocích či vraždě nizozemského režiséra rukou fanatického muslima i Evropa, do jejíž liberální společnosti se také neasimilovala početná muslimská komunita. Potencionálním problémem může být např. početná turecká komunita v SRN, ghetta alžírských a marockých přistěhovalců ve Francii a další. Mexická imigrace má podobně jako evropská muslimská podle Huntingtona několik specifik. Na rozdíl od dřívějších přistěhovalců, kteří nechali svou vlast i zvyky za oceánem, pocházejí Mexičané ze sousední země a jsou soustředěni na poměrně malém území. Navíc obvykle doma hrdě udržují své tradice a často v Mexiku navštěvují své příbuzné, ale dokonce i volí. Na rozdíl od evropských či asijských migrantů, pro něž bývala imigrace jednocestnou jízdenkou, se Mexičané nestávají Američany se vším, co k tomu patří. A to včetně jazyka. Zatímco první generace mexických imigrantů následuje obecný trend – neumějí anglicky skoro vůbec, druhá generace se sice domluví, ale na rozdíl od ostatních národností nutí své děti, aby se kromě základů angličtiny učily i španělštinu. Právě ve lpění na rodném jazyku vidí autor menší ochotu Mexičanů stát se plnohodnotnými občany, kteří ve své nové vlasti opustí ghetto své původní národnosti. Podle Samuela P.Huntingtona rozdělí mexická imigrace v budoucnu USA na dvojjazyčný národ, přestože si Amerika vždy zakládala právě na své schopnosti absorbovat téměř kohokoliv. Jazyk, kultura a identita spolu totiž úzce souvisejí. Narušení symbiózy těchto tří faktorů znamená vznik nové a odlišné národní identity. A logicky zánik té dosavadní³².

³² HUNTINGTON, S. *Střet civilizací*. Praha: Rybka Publisher 2001, ISBN 80-86182-49-5

3.3. Předpoklady integrace cizinců v podmínkách České republiky.

Integrace cizinců je **procesem komplexním**, zasahujícím do mnoha oblastí. Mezi faktory, které ovlivňují proces integrace, existuje úzká provázanost, dochází k prolínání předpokladů a důsledků integrace v jednotlivých segmentech a politika integrace cizinců se tak nutně musí vyrovnat s některými protichůdnými tendencemi. S ohledem na tuto skutečnost je zásadní definovat předpoklady, které jsou z hlediska integrace cizince klíčové, a navrhnout specifická integrační opatření k naplnění těchto předpokladů. Koncepce integrace cizinců je proto založena na **dvou skupinách opatření**.

Jádro Koncepce integrace cizinců tvoří **cílená specifická opatření**, která jsou definována v návaznosti na vymezení hlavních faktorů ovlivňujících úspěch integračního procesu a která jsou vytvořena přímo za účelem regulace integračního procesu. Jejich účelem je eliminovat znevýhodnění plynoucí ze skutečnosti, že dotčená osoba je cizincem, tj. zpravidla neovládá jazyk země, hůře se orientuje ve společnosti a na trhu práce a nemá vybudované vazby s členy majoritní společnosti.

Druhou skupinu tvoří taková opatření a postupy, které zohledňují dopady přijímaných či existujících opatření na integraci cizinců při tvorbě a revizi jiných politik a právních úprav. Tato opatření můžeme označit za **podpůrná opatření**. Jedná se jak o opatření související s migrací (např. vydávání povolení k pobytu), tak o opatření s migrací nesouvisející (např. přístup cizinců k veřejnému zdravotnímu pojištění).

Obě skupiny opatření se vzájemně doplňují a pouze jejich vhodným nastavením a prováděním lze docílit vytvoření příznivých podmínek pro úspěšný průběh integračního procesu.

Integrace cizinců je procesem značně autonomním. Cílenou politikou státu ji lze ovlivnit a podpořit, ale je nemožné, aby státní moc usměrňovala integrační proces ve všech oblastech. Z tohoto důvodu je důležité **zapojení dalších partnerů** a dalších forem opatření, která přispějí k podpoře individuálního úsilí cizince o integraci do české společnosti, které je klíčem k úspěchu integrace.

PRAKTICKÁ ČÁST

4. Výzkumné šetření - Problematika postojů obyvatel České republiky k migrantům

4.1. Úvod do problematiky

Z dosavadních veřejně publikovaných výzkumných šetření Centra pro výzkum veřejného mínění (CVVM) v rámci projektu Naše společnost 2003³³ vyplývá, že obyvatelé naší většinové české společnosti zauímají poměrně vysoce negativní postoje vůči jiným národnostem či etnickým skupinám. Postoj českého obyvatelstva k představitelům národnostních menšin, se kterými kontinuálně žijí, je o něco kladnější než k nově přicházejícím cizincům. Národnostní menšiny, které si „vybojovaly“ právo na „zvláštní zacházení“ a udržení vlastní kultury poměrně dobře zapadají do života většinové populace, umějí se sdružovat a hájit vlastní zájmy. Nově přicházející migranti jsou na tom mnohem hůře; musí se vyrovnat se změnou prostředí a také s tím, že v majoritní populaci budou ještě dlouho označováni jako „cizinci“.

V uvedeném šetření CVVM byla položena řada otázek ohledně dodržování národních zvyků a tradic a také postojů vůči cizincům. Výzkum byl rozdělen do tří bloků pod názvy „Pobyt cizinců v České republice“, „Postoje české veřejnosti k zaměstnávání cizinců“ a „Náš vztah k jiným národnostem“. Pro označení migrantů se v tomto výzkumu používal jinak zvlášť nespecifikovaný termín „cizinec“. Předpokládalo se, že se jedná obecně o příslušníky jiných národností, kteří z různých důvodů krátkodobě či dlouhodoběji pobývají v ČR.

Výsledky dotazování 1048 respondentů ve věku 15 let a starších ukázaly, že skoro pětina (17 %) dotazovaných má docela radikální názor na migranty a domnívá se, že cizinci by vůbec neměli mít možnost dlouhodobě pobývat na území České republiky. Naopak pouze malý zlomek dotázaných, o něco více než 5 %, je prakticky proti jakémukoli omezení vůči cizincům. Zbýlých 75 % respondentů s možností

³³ Tiskové zprávy CVVM Sociologický ústav AV ČR, projekt Naše společnost 2003

dlouhodobého pobytu cizinců na našem území souhlasí, ale pouze za určitých podmínek. 5 % respondentů na tuto otázku neodpovědělo, anebo nemělo na pobyt cizinců v ČR vlastní názor. Liberálnější názory vůči cizincům se o něco málo častěji vyskytují mezi lidmi mladšími 45 let a žijícími ve větších městech.

Vzdělanější respondenti výzkumu Naše společnost častěji preferovali střední variantu odpovědi a souhlasili s tím, že cizinci by měli mít za určitých podmínek možnost dlouhodobého pobytu. Respondenti bez vzdělání často zastávali krajně restriktivní názor na politiku státu vůči přistěhovalcům³⁴.

Historickou minulostí podmíněný vztah české společnosti k migrantům z východu, a zvláště z bývalého sovětského bloku, je výrazně jiný než k migrantům ze západních zemí. Šetření ukázalo, že nejsympatičtější pro většinovou českou populaci jsou západoevropské národy a také Slováci a naopak, nejméně sympatičtí jsou národnosti bývalého Sovětského svazu a Asiaté. V ČR, podobně jako i v mnoha jiných zemích, existují určité předsudky vůči cizincům, kteří jsou většinovou populací často vnímáni jako faktor vnějšího negativního vlivu. V důsledku migračních pohybů se Česká republika obohacuje o nové obyvatelstvo, ale zároveň musí čelit problémům vycházejícím ze spolužití s lidmi odlišné kultury a také odlišné historické zkušenosti.

Pro Českou republiku, která nemá příliš dlouhou zkušenost cílové země, může masový příliv migrantů kromě jiného představovat velkou výzvu, spojenou s nepřipraveností sociálních a ekonomických struktur „bezbolestně“ přijmout takový specifický přírůstek obyvatelstva. Tyto komplikace se samozřejmě také odrážejí na postojích majoritní společnosti vůči nově přicházejícím migrantům.

Výzkum Naše společnost ukázal, že se v roce 2003 pouhých 13 % respondentů domnívalo, že cizinci nezpůsobí v jejich zemi žádné problémy, a 22 % respondentů naopak odpovědělo, že představitelé jiných národností jsou jednou z příčin problémů jak v jejich místě bydliště, tak i v ČR obecně. Skoro půlka respondentů si s cizinci spojuje obecné problémy v ČR i přesto, že v jejich místě bydliště se s „problémem migrantů“ nepotýká osobně.

³⁴ Tiskové zprávy CVVM Sociologický ústav AV ČR, projekt Naše společnost 2003

Negativní postoje majoritní populace vůči cizincům nejsou vždy spojené s reálnými mezietnickými problémy. Důležitým a bohužel velmi efektivním nástrojem ovlivňování veřejného mínění v tomto směru jsou masmédia, která prezentují „problém přistěhovalců“ v ČR většinou v kontextu, který vyvolává spíše negativní emoce vůči migrantům. V českých médiích je dáván mnohem větší prostor informacím o problémech spojených se zvýšeným počtem cizinců a jejich zvýšené kriminalitě.

Výzkum Naše společnost 2003 ukázal, že v českém prostředí existuje určitá souvislost mezi významem dodržování národních tradic a ochotou tolerovat odlišné kultury ve vlastní zemi. Čím důležitější jsou pro jednotlivce národní tradice, tím více je tento jedinec přesvědčen o tom, že by se cizinec měl přizpůsobit českým životním zvyklostem. Ze zmíněného výzkumu vyplývá, že většina obyvatel ČR je sice za určitých podmínek ochotna tolerovat pobyt cizinců na svém území, ale zastává názor, že cizinci obecně představují v ČR problém. A pokud zde chtějí dlouhodoběji pobývat, měli by se přizpůsobit českým tradicím³⁵. Tento postoj pramení převážně z nedostatku objektivních informací a ze zobecňování negativních zpráv o „všem cizím“.

4.2. Cíl výzkumného šetření

V praktické části bakalářské práce jsem se proto rozhodl provést dotazníkové šetření, které je zaměřené na vysledování vybraných faktorů, které ovlivňují pohled majoritní společnosti na migranty.

4.3. Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumný soubor tvoří dvě skupiny respondentů. 50 policistů Oblastního ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie Praha, kteří jsou s cizinci v každodenním kontaktu a problematikou migrace se zabývají zejména z hlediska represe.

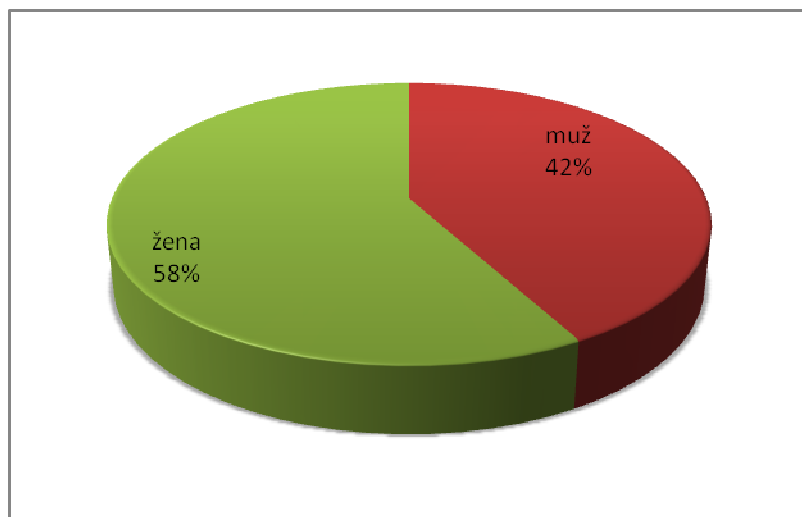
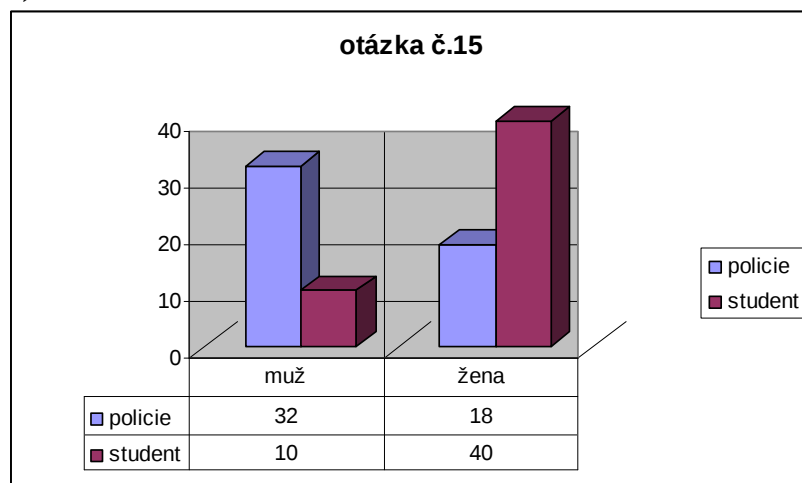
³⁵ Leontiyeva, Y.: Analýza výzkumů veřejného mínění: Cizinci v ČR My a oni, Naše společnost 2003/3-4

Druhou skupinu tvořilo 50 studentů Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity České Budějovice – obor učitelství.

Statistické údaje o respondentech, týkající se pohlaví, věku, dosaženého vzdělání, bydliště a politické orientace jsou pro přehlednost zpracovány do tabulek a grafů:

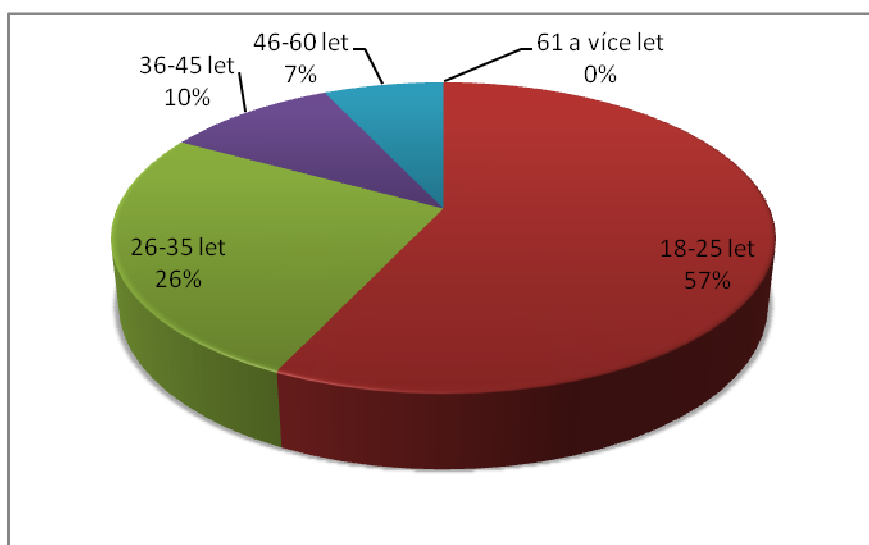
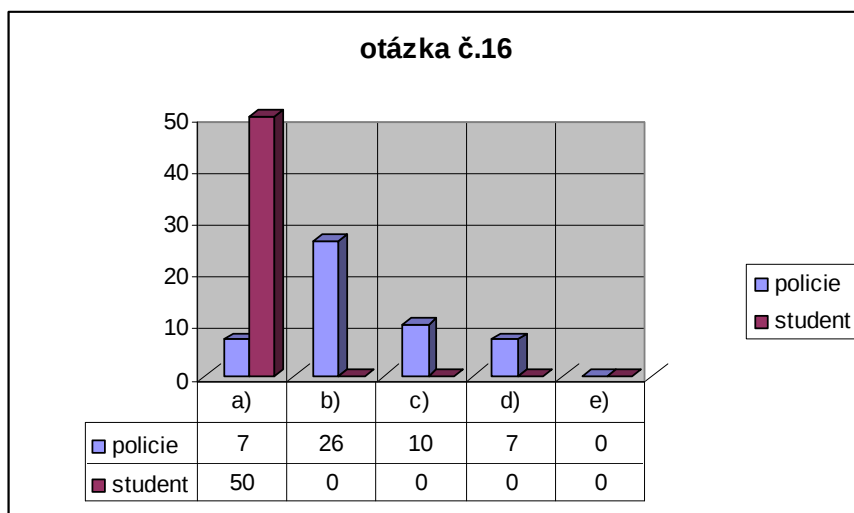
Jste:

- a) muž
- b) žena

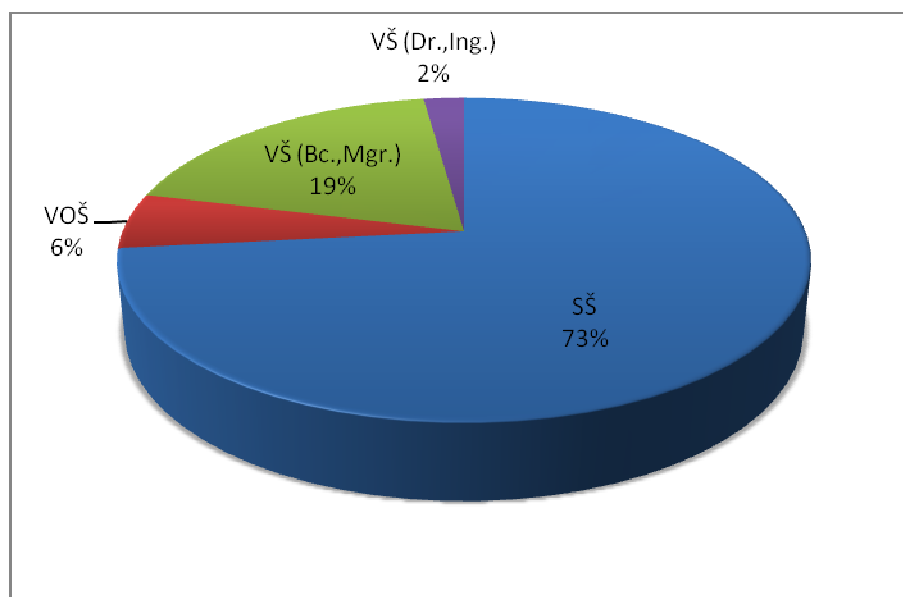
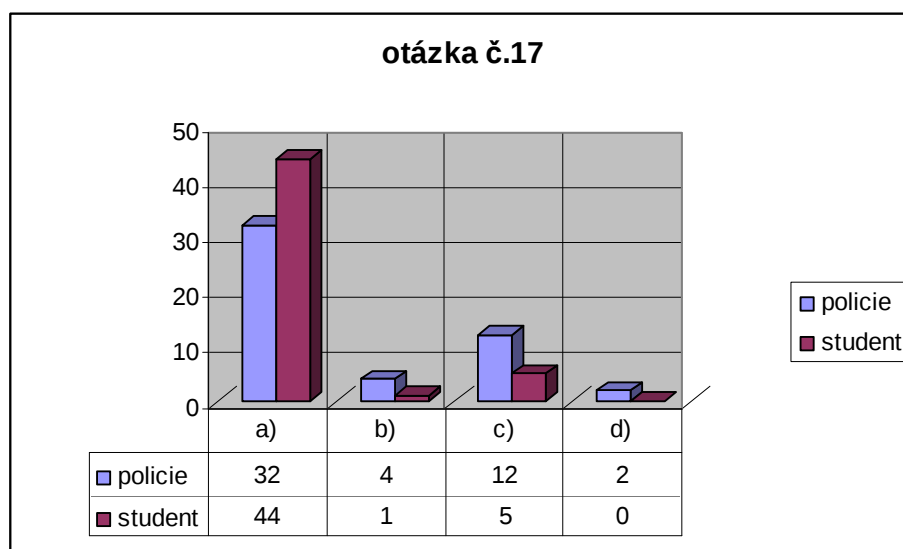
Váš věk je v rozmezí...

- a) 18 – 25 let
- b) 26 – 35 let
- c) 36 – 45 let
- d) 46 – 60 let
- e) 61 a více

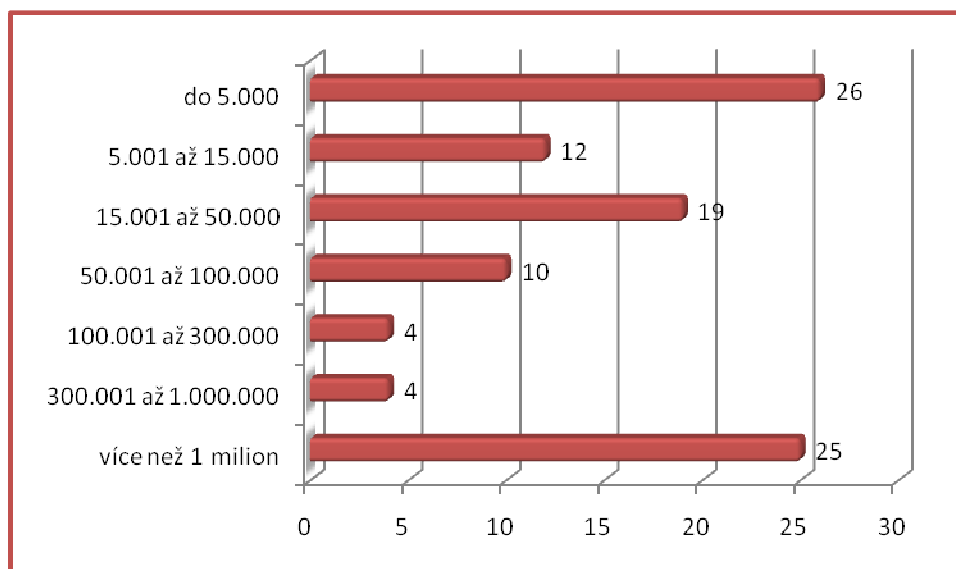
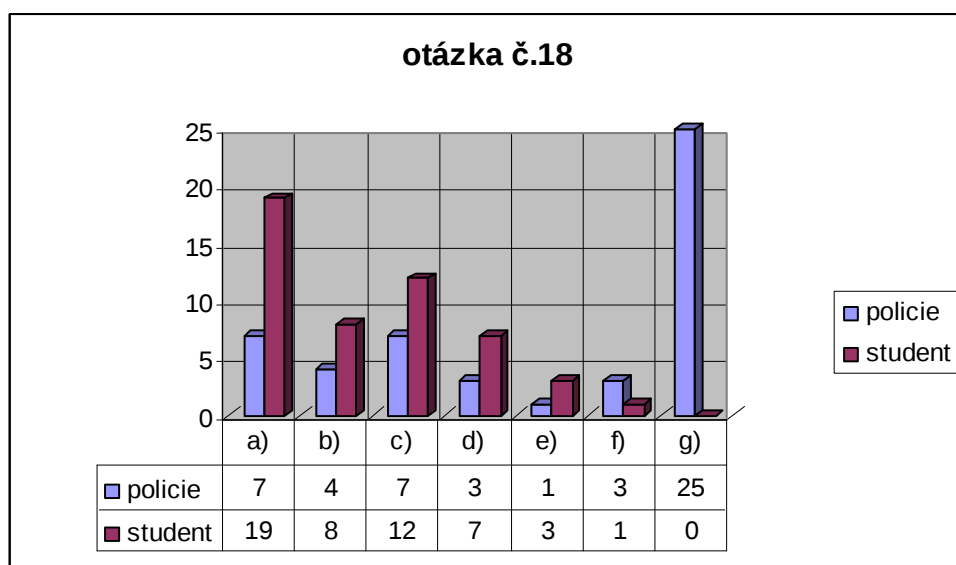
Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) středoškolské s maturitou
- b) vyšší odborné (DiS)
- c) vysokoškolské (Bc., Mgr.)
- d) vysokoškolské (Dr, Ing., ...)

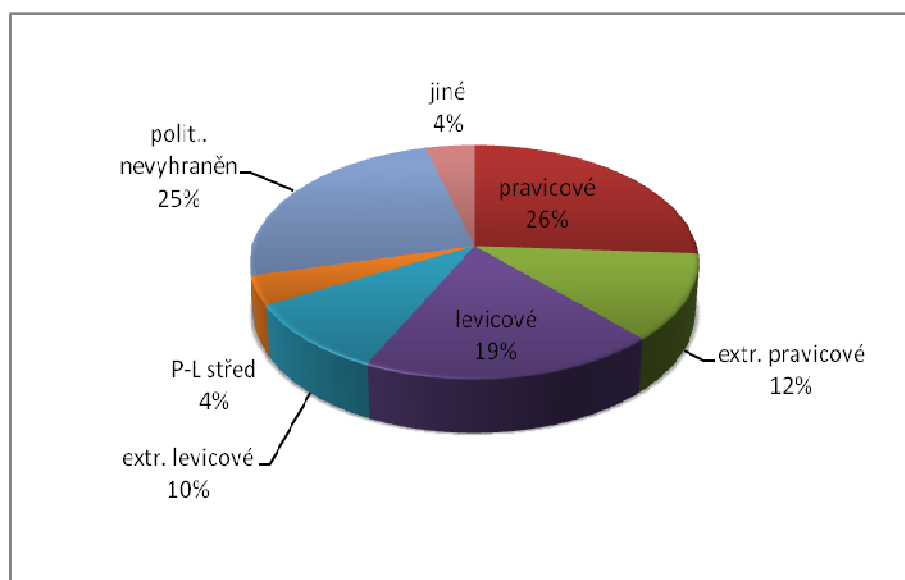
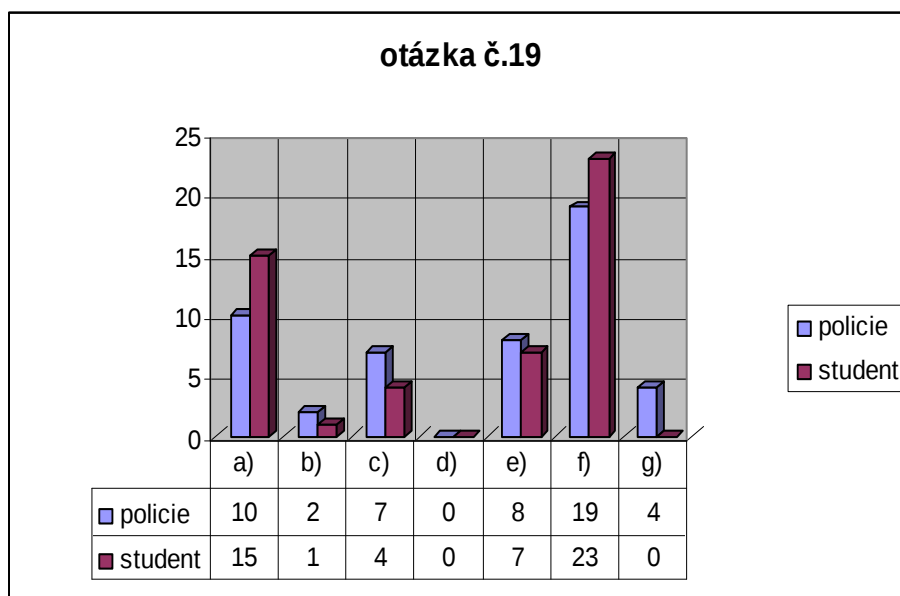
Jaký je přibližný počet obyvatel v obci, v níž žijete?

- a) do 5.000
- b) od 5.001 do 15.000
- c) od 15.001 do 50.000
- d) od 50.001 do 100.000
- e) od 100.001 do 300.000
- f) od 300.001 do 1.000.000
- g) více než 1 milion

Vaše politické názory jsou spíše

- a) pravicové
- b) extrémně pravicové
- c) levicové
- d) extrémně levicové
- e) pravolevý střed
- f) nejsem politicky vyhraněn/-a
- g) jiné

4.4. Metodologie a časový harmonogram

Pro sběr potřebných dat jsem zvolil **kvantitativní** metodu **dotazníkového šetření**. Dotazník tvoří přílohu této práce. Anonymní dotazník obsahuje 19 otázek, 14 jich je věnováno problematice soužití s migranty, zbývajících 5 je zaměřeno na osobu respondenta. Pro obě zkoumané skupiny respondentů je dotazník totožný. Pro potřeby rozlišení při zpracování byly dotazníky označeny v záhlaví symboly **P** (*policisté*) a **S** (*studenti*). Otázky jsou uzavřené a z výjimkou jedné otázky (č.14) je požadována pouze jedna odpověď z nabízených možností. Před samotnou distribucí dotazníku byl v prosinci 2006 proveden předvýzkum, na jehož základě došlo k dílčím úpravám ve formulaci některých otázek. Sběr dat probíhal v rozmezí dvou měsíců (leden – únor 2007). V průběhu ledna 2007 jsem dotazníky distribuoval mezi první skupinu respondentů – 50 policistů Oblastního ředitelství Služby cizinecké a pohraniční policie Praha, návratnost vyplněných dotazníků 100%. V únoru 2007 byla oslovena druhá skupina respondentů – 50 studentů vysoké školy obor učitelství na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Návratnost vyplněných dotazníků byla opět 100%. Tuto maximální návratnost přičítám osobnímu jednání s respondenty, bez případných prostředníků a pověřených osob.

4.5. Hypotézy

Hypotéza č.1 : Respondenti negativně vnímají cizince ve vztahu k trhu práce a v souvislosti s následnou nezaměstnaností domácích pracovníků.

Hypotéza č. 2: Skupina policistů bude zastávat radikálnější negativní názory na problematiku soužití s cizinci než skupina studentů.

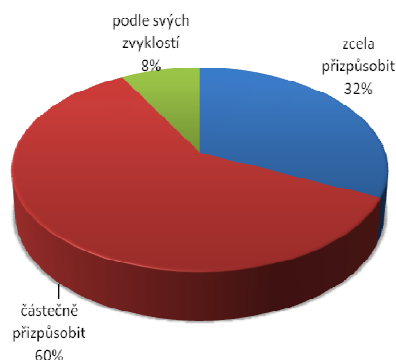
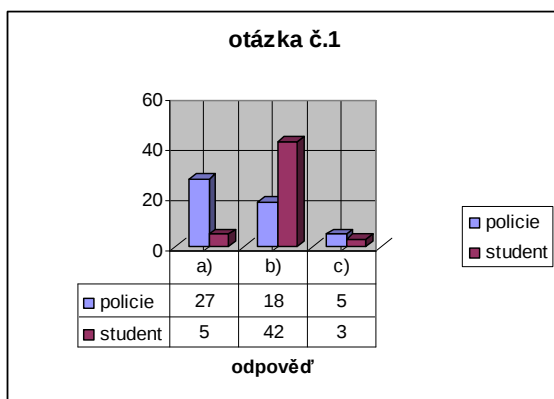
Hypotéza č.3: Vztah respondentů k jednotlivým národnostem žijícím v ČR pozitivně ovlivňuje geografická a kulturní vzdálenost a podobnost politického a ekonomického systému.

4.6. Zpracování a interpretace

Odpovědi jsou znázorněny pomocí přehledných sloupčových grafů a tabulek pro názorné porovnání odpovědí jednotlivých výzkumných skupin (policie/student) a pomocí výsečových a sloupčových grafů s uvedením procentuální četnosti u jednotlivých odpovědí dohromady.

Cizinci, dlouhodobě žijící v ČR by se měli:

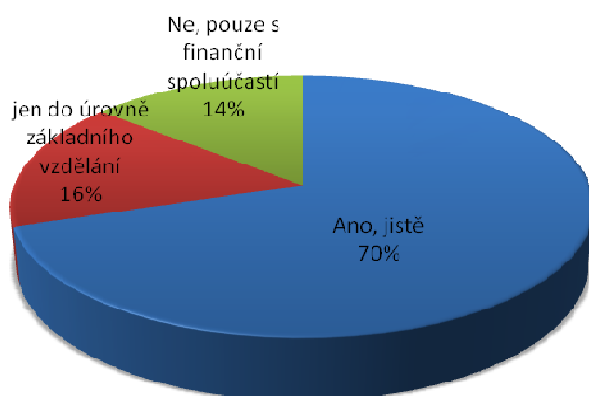
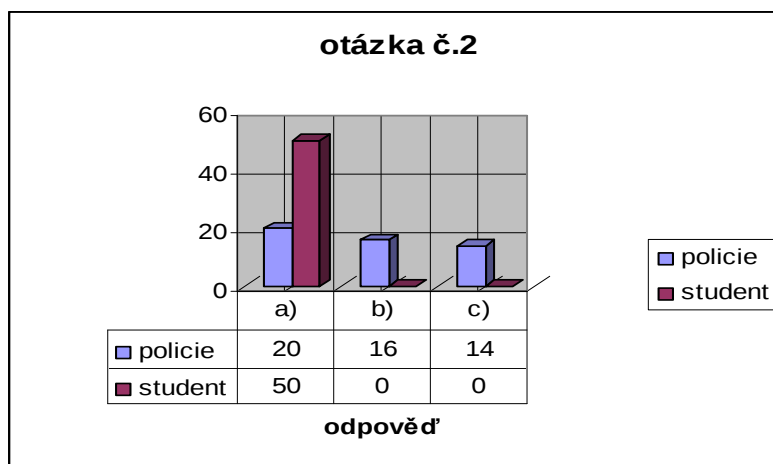
- a) zcela přizpůsobit naším společenským a kulturním zvyklostem
- b) částečně přizpůsobit
- c) mít možnost žít podle svých zvyklostí

Na otázku, zda by se cizinci měli přizpůsobovat životním zvyklostem české populace, drtivá většina respondentů odpověděla kladně, přičemž 92 % z nich tvrdilo, že by se cizinci měli přizpůsobovat, 32% dává přednost úplnému přizpůsobení a 62 % připustilo, že by si migranti částečně mohli zachovat původní životní zvyklosti. Pouhých 8 % respondentů neodmítlo cizincům možnost žít v ČR zcela podle zvyklostí své mateřské země.

Mají mít podle Vás děti cizinců , trvale žijících v ČR, nárok na bezplatné vzdělávání?

- a) ano, samozřejmě
- b) jen základní vzdělání
- c) ne, jsem pro finanční spoluúčast rodičů

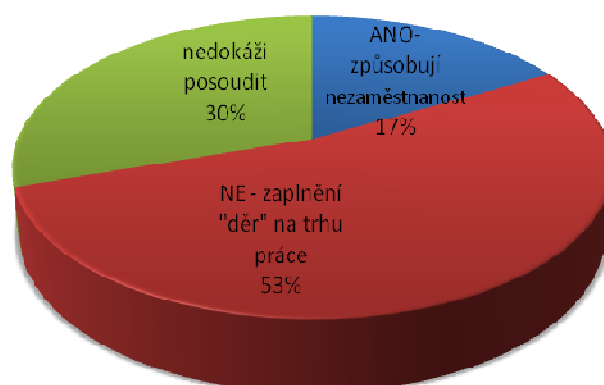
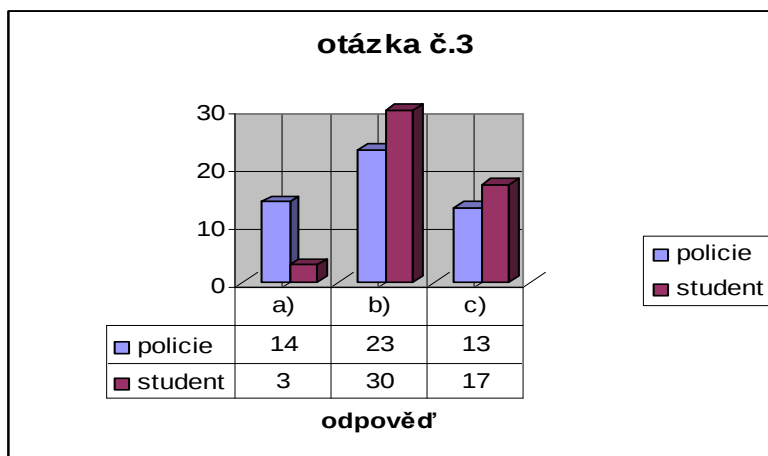

Zákon číslo 561/2004Sb. - Školský zákon v § 20 odst.1 uvádí:
 „Osoby, které nejsou státními občany České republiky a pobývají oprávněně na území České republiky, mají přístup k základnímu, střednímu a vyššímu odbornému vzdělávání za stejných podmínek jako státní občané České republiky, včetně vzdělávání při výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy“. V České republice studovalo ve školním roce 2005/06 na všech typech škol **42 272** cizinců. Celkový počet všech žáků a studentů činil 2 093 767 (včetně občanů ČR), cizinci tvořili **2,0 %** z nich.

Z citace paragrafu vyplývá, že bezplatný přístup ke vzdělání mají zákonem zaručení všichni legálně pobývající cizinci. Převážná část respondentů (70%) svými názory podporuje tuto současnou zákonnou úpravu.

Jste toho názoru, že přistěhovaanci „berou“ českým lidem práci?

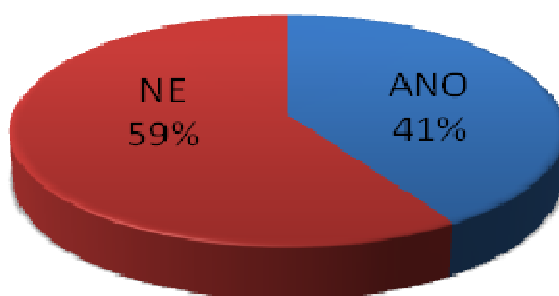
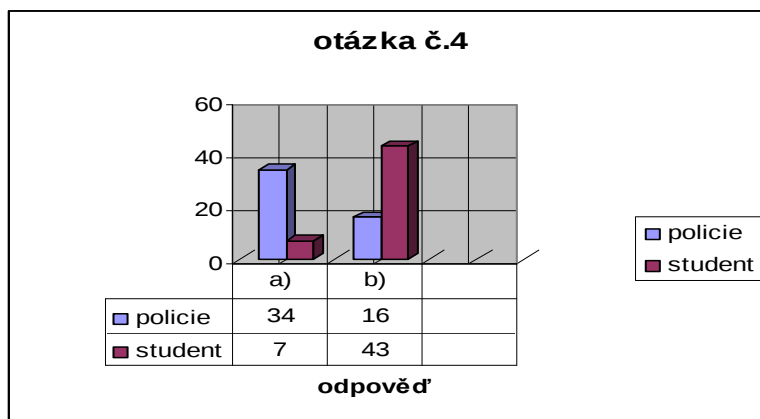
- a) ano, i proto máme nezaměstnanost
- b) ne, vykonávané práce by Čech nedělal, zaplňují díru na trhu práce
- c) nedokáží posoudit

Výzkum prokázal, že více než polovina respondentů (53%) nepovažuje pracující cizince za hrozbu pro domácí zaměstnanost, spíše kladně hodnotí to, že tito cizinci zaplní volná místa na pracovním trhu v takových profesích, o které by neměl domácí pracovník zájem, buď z důvodu neatraktivnosti oboru, nebo nízkého finančního ohodnocení. Ačkoli jsou cizinci, kteří k nám přicházejí za prací, většinou v produktivním věku a na vrcholu svých sil, vykonávají spíše málo kvalifikovaná a špatně placená zaměstnání v několika málo odvětvích. Je ovšem otázkou, zda-li činností těchto cizinců nedochází ke zdeformování hodnoty jednotky práce, neboť tito pracují za výrazně nižší mzdu (např. ve stavebnictví 40-50 Kč/hod.) a za daleko horších podmínek z hlediska bezpečnosti práce.

Máte nějakou osobní negativní zkušenost s cizincem – přistěhovalcem?

- a) Ano
- b) Ne

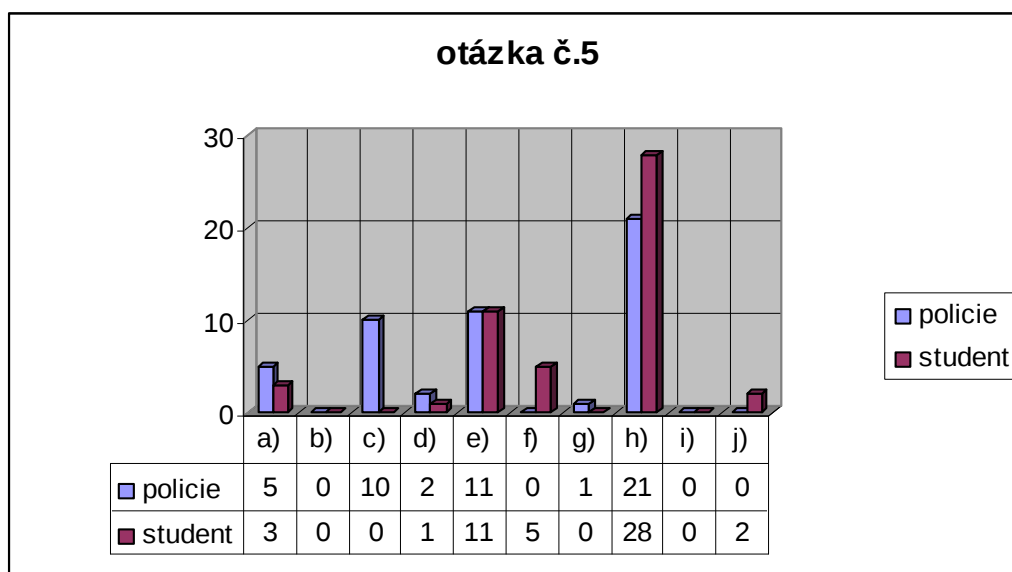

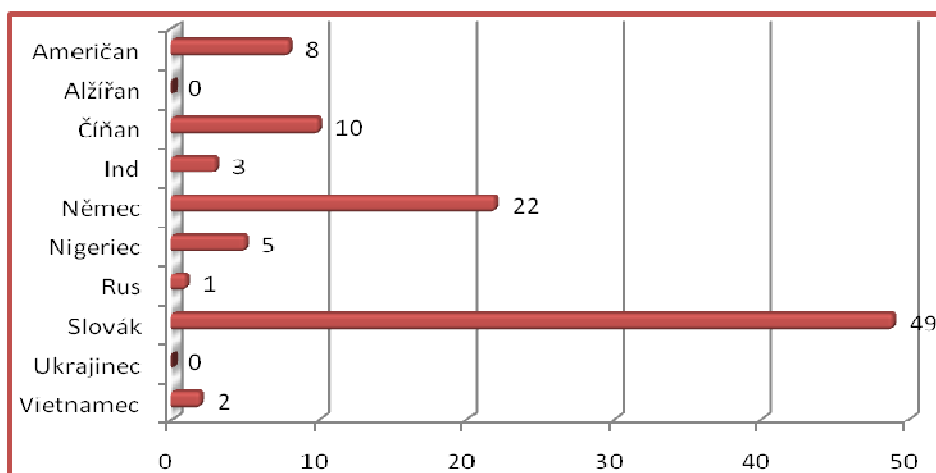
Zde je patrný výrazný rozdíl v odpovědích skupin respondentů - policistů a studentů. Zatímco 68% policistů uvádí negativní zkušenosti s cizincem – přistěhovalcem, pouhých 14% studentů zvolilo totožnou odpověď. Tuto skutečnost si vysvětlují tak, že policisté se v rámci své profese setkávají s cizinci spíše z pozice dohledu na dodržování zákonnosti. Víceméně přijdou do kontaktu pouze s cizincem, který se již dopustil nějakého negativního protiprávního jednání. Od toho se patrně odvíjí toto generalizované negativní hodnocení.

Vyberte prosím z nabídky takového cizince (typického občana uvedeného státu bez rozdílu pohlaví), který pobývá dlouhodobě v ČR a jeví se Vám jako nejvíce sympatický

- a) Američan
- b) Alžírán
- c) Číňan
- d) Ind
- e) Němec
- f) Nigeriec
- g) Rus
- h) Slovák
- i) Ukrajinec
- j) Vietnamec

Výběr v dotazníku zvolených státních příslušností reaguje na aktuální zastoupení těchto etnik v české společnosti. Samozřejmě nebylo možné jmenovat všechny země, ze kterých pocházejí cizinci, žijící v ČR. Došlo tedy k určitému zjednodušení, např. Nigeriec zastupuje celou „černou“ Afriku, Alžírán zase Arabský poloostrov, Američan zámořské státy. Záměrně byli diferencováni zástupci Asie – Vietnamci, Číňané a zástupci zemí bývalého SSSR – Rus a Ukrajinec.

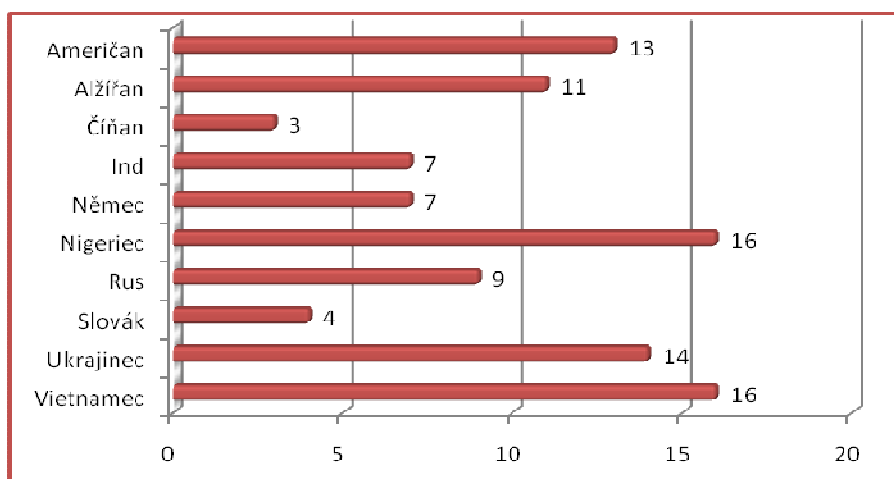
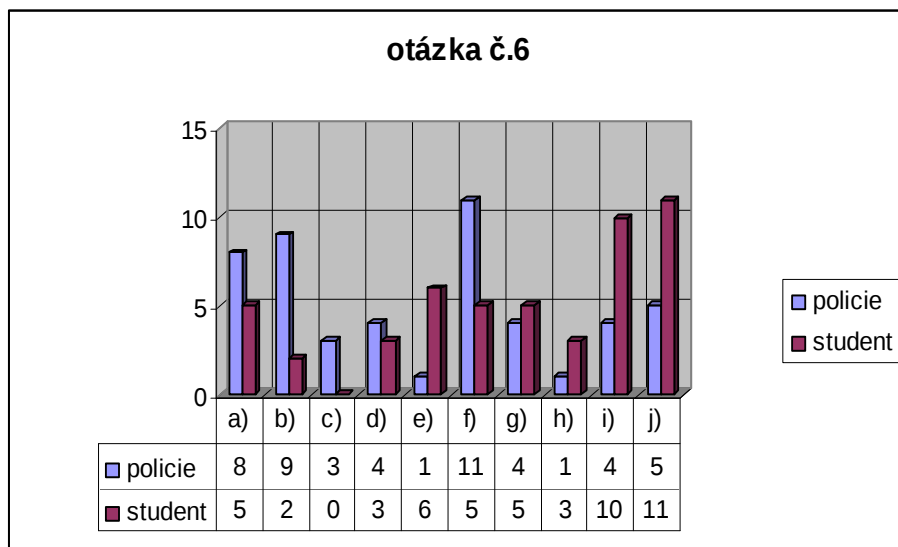

Nejoblíbenější národností u obou skupin respondentů jsou s 49% zastoupením Slováci, následovaní Němci s 22% a s 10% Číňané (kteří ovšem u studentů zcela propadli).

Vyberte prosím z nabídky takového cizince (typického občana uvedeného státu bez rozdílu pohlaví), který pobývá dlouhodobě v ČR a jeví se Vám jako nejméně sympatický

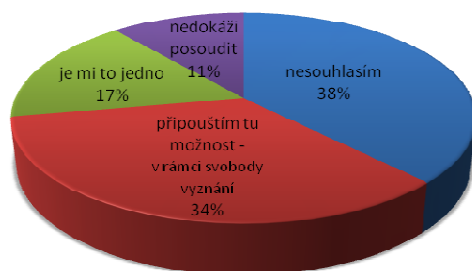
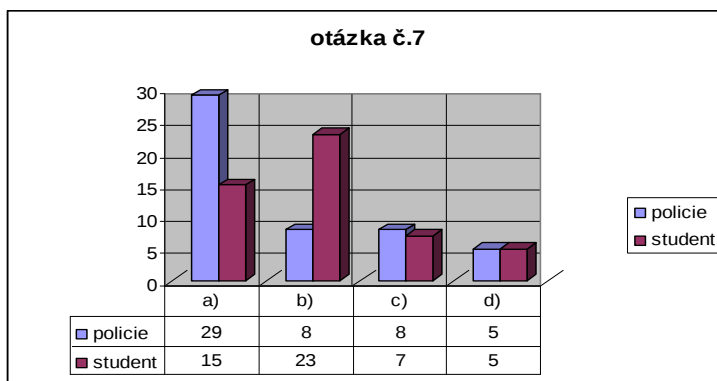
- a) Američan
- b) Alžířan
- c) Číňan
- d) Ind
- e) Němec
- f) Nigeriec
- g) Rus
- h) Slovák
- i) Ukrajinec
- j) Vietnamec

Zde není žádný jednoznačný vítěz či poražený. „Neoblíbenost“ určitých národností patrně souvisí s osobními zkušenosti jednotlivých respondentů. Postoje české populace k cizincům různých národností se tak výrazně liší. Mezi faktory ovlivňující vztah k jednotlivým národnostem patří obeznámenost se zemí, ze které daný cizinec pochází, geografická a kulturní vzdálenost a dokonce podobnost politického či ekonomického systému České republiky a země původu cizince.

Co soudíte o snahách muslimské komunity vybudovat v ČR mešity?

- a) nesouhlasím s tím
- b) v rámci uplatňování svobody vyznání zaručené Ústavou ČR je to oprávněný požadavek
- c) je mi to jedno
- d) nedokáži posoudit

Jak je vidět na výsledcích výzkumu, názory na tuto otázku značně rozdělily skupiny respondentů. Zatímco většina (58%) ze skupiny respondentů - policistů v těchto snahách muslimské komunity vidí patrně bezpečnostní riziko a proto s výstavbou zásadně nesouhlasí, větší skupina respondentů – studentů (46%) stavbu mešit minimálně připouští v rámci deklarované svobody náboženského vyznání.

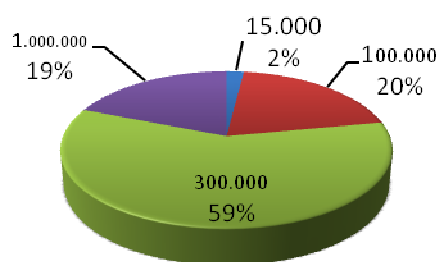
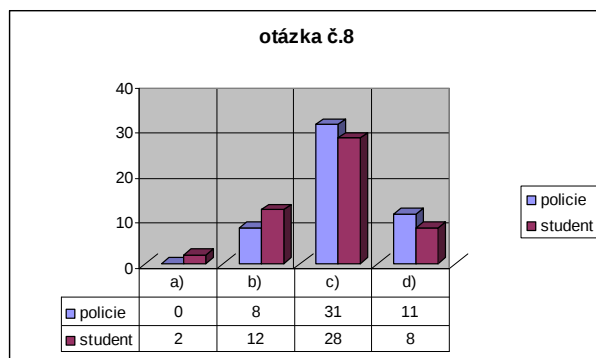
Už na počátku 90. let se Ústředí muslimských obcí snažilo o registraci islámu u ministerstva kultury, neuspělo ale kvůli nedostatku podpisů. Registrace se podařila od září 2004. Muslimové, kromě právní subjektivity ale nezískali žádnou zvláštní výhodu, nemají zatím nárok na státní podporu nebo právo uzavírat sňatky.

Mínění veřejnosti je ovlivněno častým ztotožňováním islámského náboženství s terorismem a mešitu chápe jako místo setkání radikálních věřících. Ovšemže mešita je prostor pro shromažďování muslimů k modlitbám. Ale pokud to její zázemí dovoluje, slouží též k obřadům, které provázejí muslimův život. Tato její základní náboženská funkce může být rozšířena o další funkce především podle kulturního

prostředí, v jehož rámci mešita existuje. V muslimských zemích je proto často mešita také vzdělávací institucí (bývá zde umístěna knihovna, pořádají se přednášky, probíhá náboženské či jazykové vyučování apod.), mívá též roli sociální. Na Západě, kde muslimové tvoří menšinu, má mešita vedle dříve vyjmenovaných funkcí především poslání být centrem místní muslimské komunity. Její existence je nepřehlédnutelným znamením přítomnosti islámu ve veřejném prostoru. Funguje pro obě strany - jak pro muslimskou menšinu, tak pro nemuslimskou většinu - jako symbol veřejné, oprávněné účasti muslimů na společenském životě města. Muslimové se v ČR scházejí hlavně ve dvou mešitách, v Brně a Praze, v obou městech funguje také Islámská nadace. Další mešity existují v Teplicích. Jako kompromis je vnímána skutečnost, že se muslimové vzdali stavby minaretu. Tam, kde mešita vyrostla zcela na okraji veřejného prostoru, bez výrazných architektonických prvků, a dokonce bez označení "mešita" (jako se to stalo v Praze), proběhla tato stavba naprosto bez odporu. Tento případ ale není nikterak ideální: umístění mešity na okraji města naznačuje společenskou marginalizaci muslimské komunity. Ta může přispět k radikalizaci této komunity a nízkému stupni loajality jejích členů vůči českému státu.

Dokážete zhruba odhadnout současný počet cizinců, dlouhodobě či trvale žijících na území České republiky?

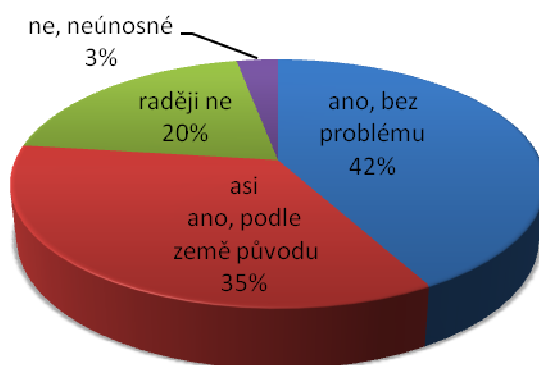
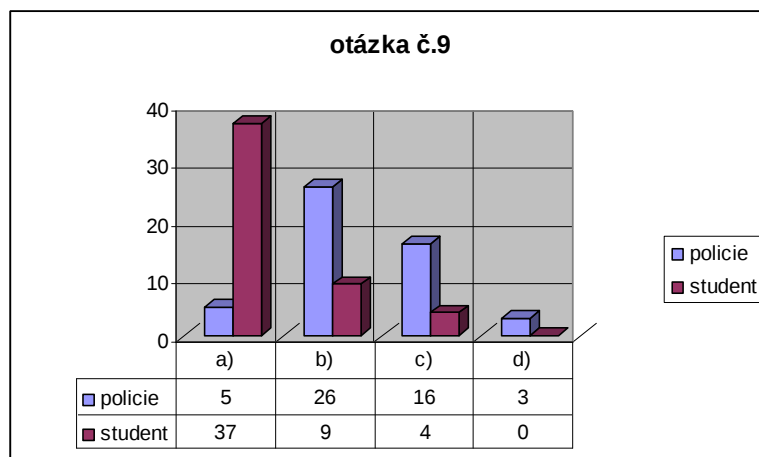
- a) 15.000
- b) 100.000
- c) 300.000
- d) 1 000.000

Tato otázka zjišťuje povědomí respondentů o reálném počtu dlouhodobě a trvale žijících cizinců na území České republiky. K 31. 12. 2006 Ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie MV ČR v České republice evidovalo 321 456 cizinců. Z výsledků vyplývá velmi dobrý odhad skutečného stavu v ČR. U policistů to není až tak překvapivé, neboť se v této problematice pohybují, očekával jsem dokonce ještě jednoznačnější výsledky ve volbě odpovědi c). Je potěšitelné, že tuto orientaci v realitě prokázala i druhá zkoumaná skupina - studenti.

Je pro Vás akceptovatelné, aby byl Váš soused cizinec (pozemek, dům, byt) ?

- a) rozhodně ano, nemám s tím problém
- b) asi ano, záleží, z které země by pocházel
- c) raději ne
- d) ne, to nesnesu

Zde je opět možné zaznamenat výrazný rozdíl v odpovědích jednotlivých skupin respondentů. Zatímco 74% studentů by podle odpovědí dokázalo žít v sousedství s blíže nespecifikovaným cizincem bez jakýchkoli problémů, ve skupině policistů je to pouhých 10%. Země původu jako rozlišovací faktor pro dobré či špatné sousedské vztahy volí 52% policistů. Za touto disproporcí v odpovědích jednotlivých skupin bych ovšem nespatořoval zvýšené xenofobní postoje policistů. Spíše bych to přisuzoval tomu, že většina respondentů- studentů (38%) žije v obcích s počtem obyvatel do 5.000 a soužití s cizinci (pokud je vůbec v obci realizováno) nepředstavuje žádný problém. Naproti tomu výrazná skupina respondentů – policistů (50%) obývá hlavní město, kde je koncentrace cizinců výrazně vyšší a z toho také pramení případná zvýšená opatrnost při „výběru“ sousedů.

Například na internetových stránkách realitního serveru společnosti AliaWeb <http://www.bydlet.cz> je uveden článek pod názvem „**Sousedé jsou cizinci? = snížení ceny nemovitosti až o 1/3**“, zabývající se ovlivněním cen v souvislosti se sousedstvím s cizinci. Zde se uvádí:

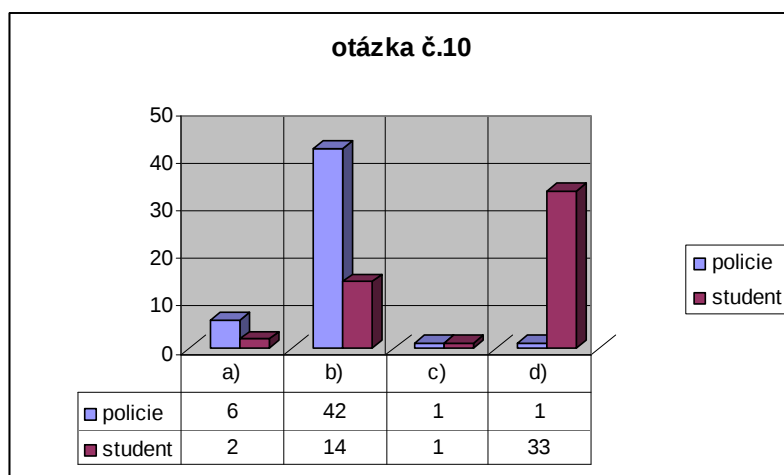
„Při rozhodování o pořízení bydlení je podle zkušeností realitních kanceláří stále častěji důležitou otázkou národnost případných sousedů, případně národnostní složení blízkého okolí nového bydliště, nebo dokonce i národnostní složení celé čtvrti nebo části města. V lokalitách s velkým nebo výrazným zastoupením menšin, především ze zemí bývalého Sovětského svazu nebo z Asie, jsou ceny nemovitostí v mnoha případech výrazně nižší oproti běžnému průměru. Rozdíl v cenách může být až v řádu několika desítek % - například pražský Košík, kde sídlí silná vietnamská komunita, vykazuje ceny nižší o cca 1/3, pražské sídliště Hůrka s početnou ruskou komunitou pak o cca 25%. Podle realitních expertů se potencionální zájemci o nemovitost obávají především zvýšené kriminality .

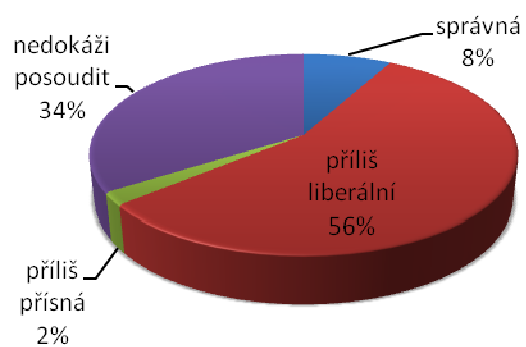
Podle informací z realitního trhu je nechuť vůči menšinám patrná také na straně pronajímatelů.

V několika málo případech je situace ale také úplně opačná. Početné sousedství cizinců z USA nebo ze zemí západní Evropy dokáže zvýšit hodnotu dané lokality“.

Myslíte si, že česká migrační politika je...?

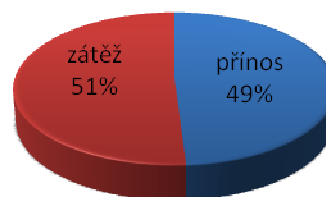
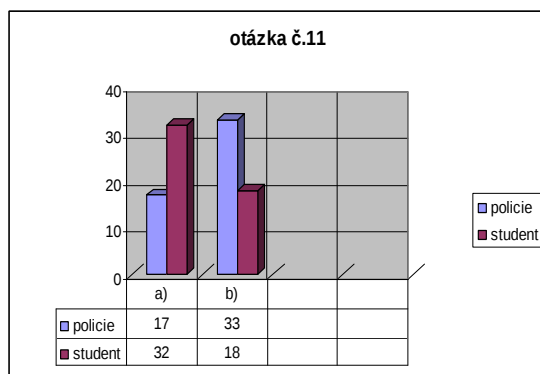
- a) nastavena správně
- b) příliš liberální
- c) příliš přísná
- d) nedokáží posoudit

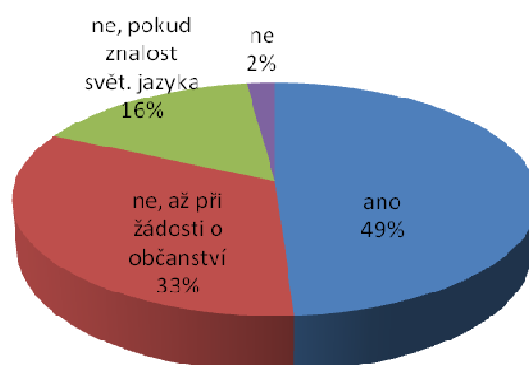
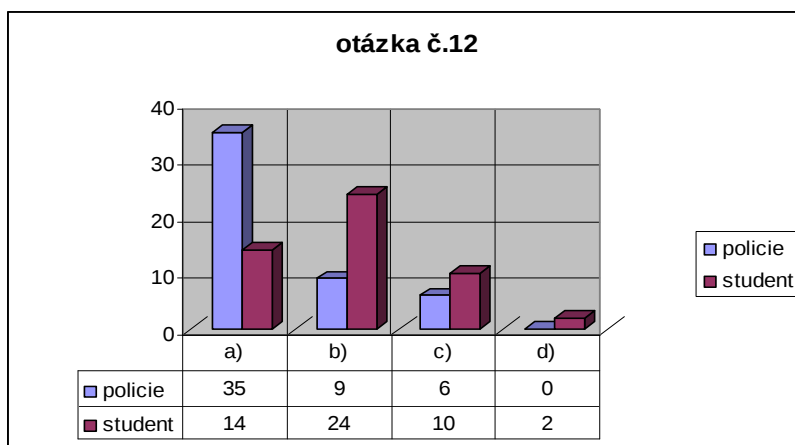
Domníváte se, že přistěhovalci jsou pro Českou republiku spíše

- a) přínosem
- b) zátěží

Měla by podle Vás být u cizinců jedna z podmínek pro povolení trvalého pobytu v ČR úředně ověřená znalost českého jazyka?

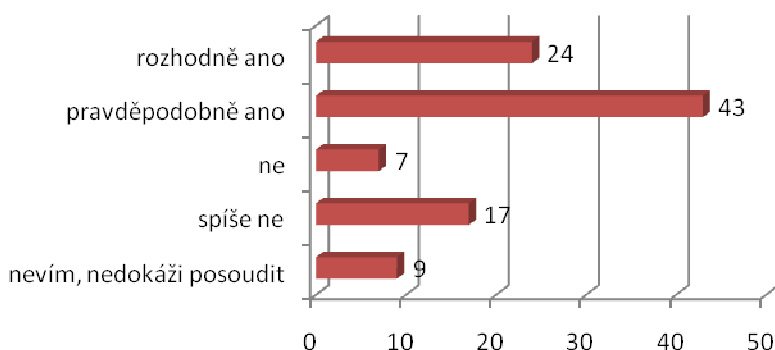
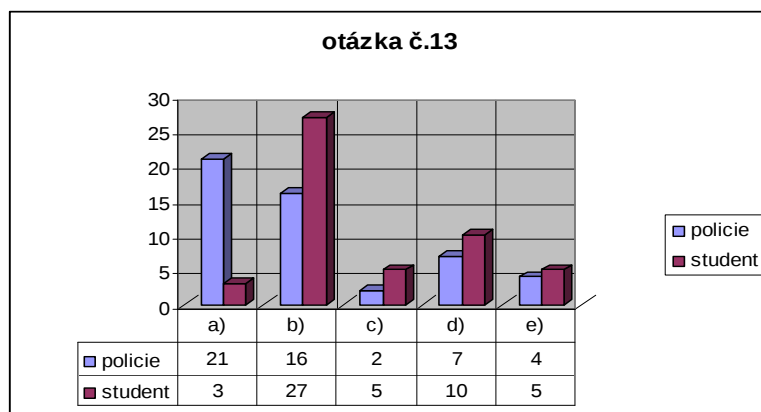
- a) ano
- b) ne, až v případě případné žádosti o udělení českého občanství
- c) ne, pokud ovládají některý ze světových jazyků
- d) ne

Znalost českého jazyka u cizinců s povoleným trvalým pobytem považuje za důležitou 49% respondentů. Pro upřesnění uvádím, že v rámci řízení o udělení trvalého pobytu se v současné době znalost českého jazyka nepožaduje. Jiná situace je u žádosti o udělení českého státního občanství, kdy je úředně ověřená znalost českého jazyka jednou z podmínek pro udělení státního občanství.

Ztotožňujete se s názorem, že jedním z faktorů, mající vliv na narůstající kriminalitu v ČR, je i zvyšující se počet pobývajících cizinců

- a) rozhodně ano
- b) pravděpodobně ano
- c) ne
- d) spíše ne
- e) nevím, nedokáži posoudit

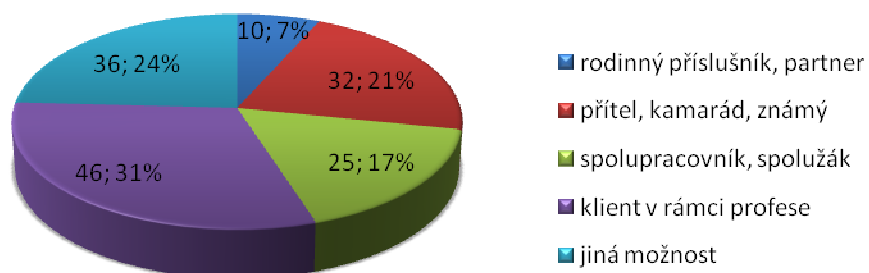
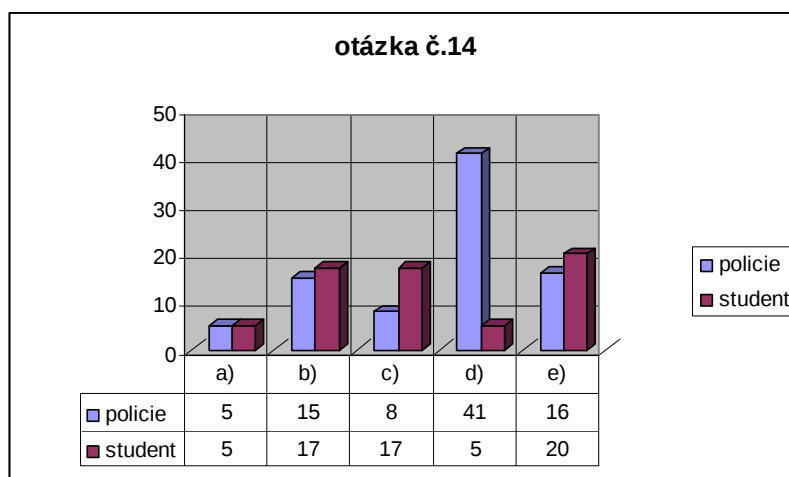
Přirozený zdroj informací o cizincích představují média. Způsob, jak často a v jakých souvislostech se do médií dostávají, ovlivňuje i jejich výsledný mediální obraz. V celostátním měřítku v rámci spáchaných trestných činů cizinci nijak výrazně nevyčnívají nad domácí populací. V České republice bylo podle údajů státních zastupitelství a soudů v roce 2005 stíháno 87 008 osob, z toho 3 393 cizinců (4%). Obžalováno bylo 75 223 osob, z nich 2 958 cizinců (4%), a pravomocně odsouzeno 67 561 osob, z toho 4 217 cizinců (6% všech odsouzených)³⁶.

Přesto u respondentů panuje obava, že se cizinci výrazně podílejí na zvyšující se kriminalitě.

³⁶ Český statistický úřad přístup z <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/kriminalita>

Setkáváte se ve Vašem okolí s cizinci-přistěhovalci? Jedná se o:
(možné označit i více možností)

- a) rodinného příslušníka, partnera
- b) přítele, kamaráda, známého
- c) spolupracovníka, zaměstnance, spolužáka
- d) klienta v rámci profese
- e) jiná možnost

Cílem této otázky bylo upřesnit spektrum cizinců, se kterými respondenti přicházejí do kontaktu, s uvedením jejich sociální role.

4.6. Závěr výzkumného šetření

Hypotéza č.1: Respondenti negativně vnímají cizince ve vztahu k trhu práce a v souvislosti s následnou nezaměstnaností domácích pracovníků

nepotvrzena

Výzkum prokázal, že více než polovina respondentů (53%) nepovažuje pracující cizince za hrozbu pro domácí zaměstnanost, spíše kladně hodnotí to, že tito cizinci zaplní volná místa na pracovním trhu v takových profesích, o které by neměl domácí pracovník zájem.

Hypotéza č.2: Skupina respondentů z řad policistů bude zastávat radikálnější negativní názory na problematiku soužití s cizinci než skupina respondentů studentů.

potvrzena

Výrazný rozdíl v odpovědích zejména na otázky č. **1,4,7,9,10,11,12,13.**

Policisté jsou bezesporu ovlivnění svou profesionální činností, kdy se spíše setkávají s problémovými klienty a to patrně zásadně ovlivňuje vnímání i ostatních imigrantů.

Naproti tomu u skupiny studentů VŠ lze predikovat liberální a humanistické pojetí problematiky migrace.

Hypotéza č.3: Vztah respondentů k jednotlivým národnostem žijícím v ČR pozitivně ovlivňuje geografická a kulturní blízkost a podobnost politického a ekonomického systému České republiky a země původu cizince.

potvrzena

Pořadí oblíbenosti - 49% Slováci, 22% Němci.

Lidé mívají sklon připisovat příslušníkům jiných ras a etnik odlišné a často i horší charakterové vlastnosti a schopnosti, což se projevuje v neochotě žít v jejich blízkosti, pracovat s nimi na jednom pracovišti atd. Toto má ale i zpětný účinek a to ten, že sami tito příslušníci jiných ras a etnik začnou pociťovat svoji odlišnost a chovají se tím způsobem, dále u nich vzniká nedůvěra ke všemu většinovému, což může vyústit až do jakéhosi odporu, který se projevuje v nerespektování, ale i v porušování obecně platných norem, což bývá zase zpětně používáno v neprospěch pozitivního postoje vůči těmto menšinám.

Problémy mezi cizinci a občany ČR často pramení z nedostatečné komunikace mezi oběma skupinami, toto vyplývá z odlišného chápání hodnot, přechodu do jiné kultury a nezdůvěry kdy i z náboženství. Občané ČR se obvykle cítí díky neznalosti druhých kultur ohrožení, což komunikaci ještě více ztěžuje. S tímto úzce souvisí i otázka normality u jednotlivých národů. Každá kultura staví před své příslušníky určité kulturní vzorce, které více či méně determinují jejich postoje a chování.

Velmi nebezpečné při soužití s jinou kulturou či etnikem jsou předsudky a generalizace, s jejichž pomocí jsme schopni vytvářet až neuvěřitelné množství stereotypů.

Výsledky výzkumného šetření naznačují, že česká majorita je ochotná žít spolu s cizinci v jedné společnosti, ovšem za určitých podmínek. Jednou z hlavních podmínek pro bezproblémové soužití je bezpochyby určité přizpůsobení se většinové společnosti, ať už se jedná o kulturní nebo společenské zvyklosti a vzorce. Respondenti spíše tolerují příslušníky těch národností, ke kterým mají z geografického, kulturního a politického hlediska nejbližší. Možnost cizinců žít podle svých zvyklostí podporuje pouhých 8 % respondentů. Znalost místního jazyka považuje za důležitý faktor téměř polovina respondentů. Výrazná většina respondentů neupírá přistěhovalcům právo na vzdělání a možnost zapojit se do trhu práce. V některých odpovědích jsou patrné významné názorové rozdíly mezi skupinami respondentů, zejména v oblasti tolerance náboženské svobody. Přesto si myslím, že provedený výzkum poskytuje určitý odraz postojů, který koresponduje s celkovými názory ve společnosti.

ZÁVĚR

Česká republika se musí rozhodnout, jak svou imigrační politiku nastaví. Pokud se rozhodne pro restriktivní imigrační politiku, najde jistě v Evropě mnoho příkladů, které budou toto rozhodnutí legitimizovat. Může poukazovat na to, že vývoj imigrace vedl v evropských imigrantských zemích k segregaci přistěhovalců, k vytváření etnických subkultur, k etnické kriminalitě, což ohrožuje kulturní a sociální soudržnost dané společnosti. Z hlediska nákladů a výnosů by pak politici mohli poukazovat na to, že potenciální výhody imigrace jsou tak plně přehlušeny jejími negativními efekty. Restriktivní imigrační politika by jistě našla mezi českými voliči značné množství příznivců.

Pokud se však Česká republika rozhodne pro aktivní a vstřícnou imigrační politiku, musí vyřešit klíčový problém. Jak zajistit, aby se cizinci stali organickým prvkem české společnosti? Znamená to, že musí být schopni komunikovat se svým okolím (což je prvořadá podmínka sociální inkluze), že musí respektovat české kulturní vzorce, ale současně, pokud chtějí, mohou zachovat svoji identitu a udržovat svou kulturu, a tím tak obohacovat českou společnost. Z těchto požadavků vyplývá směsice prvků asimilačních, multikulturních i integračních. Každý z modelů má své nesporné výhody, ale jak již bylo poukázáno v části 3.2., i nevýhody a nedostatky. V českém prostředí diskuse na téma, jaký model začleňování cizinců do české společnosti by měl být přijat, ještě neproběhla. Důvodem je pravděpodobně dosavadní malá zkušenost s potenciálními problémy, které přináší soužití s občany, jež přicházejí z jiných kultur.

Pokud Česká republika chce řešit vznikající demografický deficit prostřednictvím aktivní pro-imigrační politiky, pak bude muset vytvořit systém opatření, které zájemcům o život v ČR, vybraným na základě bodového systému jako nejužitečnější, umožní jejich relativně rychlou integraci. Bude jim muset patrně nabídnout zdokonalovací jazykový kurs, pro začátek sociální bydlení a asistenci s uplatněním na trhu práce.

Jako nejefektivnější postup se jeví aktivní řízená výběrová pro-imigrační politika, doprovázená sadou návazných sociálních opatření, která urychlí proces integrace

imigrantů do české společnosti. Není třeba zastírat, že s tímto krokem jsou spojena mnohá rizika, nejistoty a nemalé investice. Jelikož však řízená imigrace může vést k demografickému, kulturnímu a sociálně-ekonomickému obohacení domácí společnosti, jsem přesvědčen, že stojí za to rizika spojená s imigrací podstoupit.

Seznam použité a citované literatury

Odborná literatura:

1. BARŠA, J. *Politická teorie multikulturalismu*. Brno: CDK 1999, ISBN 80-85959-47-X
2. BARŠA, J., BARŠOVÁ, A. *Přistěhovalectví a liberální stát*. Brno: Masarykova univerzita MPÚ 2005, ISBN 80-210-3875-6
3. HUNTINGTON, S. *Střet civilizací*. Praha: Rybka Publisher 2001, ISBN 80-86182-49-5
4. KLAUS, B. *Evropa v pohybu, Evropské migrace dvou staletí*. Praha: NLN 2005, ISBN 80-7106-559-5
5. ŠIŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál 1998, ISBN 80-7178-285-8
6. ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál 2001, ISBN 80-7178-648-9
7. WÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál 2004, ISBN 80-7178-802-3
8. WOLF, J. *Lidské rasy a rasismus v dějinách a současnosti*. Praha: Karolinum 2000, ISBN 80-246-0099-4

Další odborné prameny a zdroje:

9. DRBOHLAV, D. *Výzkumná zpráva: Integrace cizinců*, IOM, 2004
10. HESOVÁ, Z. *Gastarbeitři, přistěhovalci, muslimové*. Brno: časopis Revue Politika 4/2005. ISSN: 1214-0899
11. *Jak (ne) na imigraci*, časopis Policista č. 7/2006
12. LEONTIYEVA, Y. *Analýza výzkumů veřejného mínění: Cizinci v ČR My a oni*, Naše společnost 2003/3-4

Právní prameny:

13. Rezoluce Valného shromáždění OSN ze dne 21. prosince 1965: Úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace
14. Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 217/III.A, *Všeobecná deklarace lidských práv* ze dne 10.12.1948
15. Usnesení vlády České republiky

16. Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu
17. Zákon č. 40/1993 Sb. ČR, o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky
18. Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky
19. Zákon č. 561/2004Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

Internetové zdroje:

20. Český statistický úřad	http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/
21. IOM Praha (mezinárodní organizace pro migraci)	http://www.iom.cz/
22. Ministerstvo práce a sociálních věcí	http://www.mpsv.cz/cs/
23. Ministerstvo vnitra ČR	http://www.mvcr.cz/azyl/integrace
24. Multikulturní centrum Praha	http://www.migraceonline.cz/
25. Otevřená encyklopedie Wikipedie	http://cs.wikipedia.org
26. Realitní web AliaWeb	http://www.bydlet.cz/bydlet/bpg_101587.htm
27. Úřad vysokého komisaře OSN	http://www.unhcr.cz/dokumenty
28. Vaše encyklopedie CoJeCo	http://www.cojeco.cz/
29. WebTolerance	http://www.webtolerance.cz/

Seznam příloh

Příloha č. 1: Tabulka – porovnání podmínek pro naturalizaci cizinců v ČR a sousedních státech

Příloha č. 2: Tabulka kritérií bodového systému „Projekt aktivního výběru kvalifikovaných zaměstnanců“

Příloha č.3: Tabulka - Počet a struktura uchazečů v rámci „Projektu aktivního výběru kvalifikovaných zaměstnanců“

Příloha č. 4: Dotazník (vyplněný, respondent skupiny S)

Příloha č. 1

Tabulka – porovnání podmínek pro naturalizaci cizinců v ČR a sousedních státech

	Česko	Slovensko	Maďarsko	Polsko	Rakousko	Německo
pobyt/bydliště	5 let trvalý pobyt	5 let trvalý pobyt	8 let nepřetržitý pobyt	5 let na základě povolení k usídlení	nenároková naturalizace 10 let pov. pobytu nároková naturalizace 30 let leg. pobytu	nenároková StAG8 –rodinné vazby nároková AusIG85 -8 let zákonného pobytu
jazyk	znalost jazyka, schopnost plynně reagovat, reprodukce textu z tisku	ovládá slovenský jazyk	složení zkoušky ze základů ústavnosti v maďarštině	neupraveno	přiměřené znalosti němčiny	praxe se liší podle spolkových zemí, podmínka- znalost němčiny, základní znalost právního a společenského řádu
bezúhonnost	nebyl v posledních 5 letech odsouzen za úmyslný TČ	nebyl v posledních 5 letech odsouzen za úmyslný TČ	čistý trestní rejstřík	neupraveno	nebyl odsouzen k trestu odnětí svobody < 3 měsíce	není odsouzen za TČ
Ekonomická situace	není stanovena	není upraveno	je zajištěno ubytování a živobytí	není upraveno	je zajištěno živobytí	je schopen zajistit živobytí sobě a svým závislým rođ. příslušníkům
daně apod.	plní povinnosti vyplývající z daň. předpisů				není odsouzen na < než 3 měsíce za daňový delikt	
Bezpečnostní aspekty	možné vyžádat stanovisko Policie a BIS		nepoškozuje zájmy státu		není hrozbou pro klid, pořádek a bezpečnost	hlásí se k ústavnímu řádu SRN, prohlásí, že nepodporuje snažení namířené proti demokracii

Tabulka uvedena v materiálu Poradny pro občanství /OSF Praha na www.migraceonline.cz

Příloha č.2

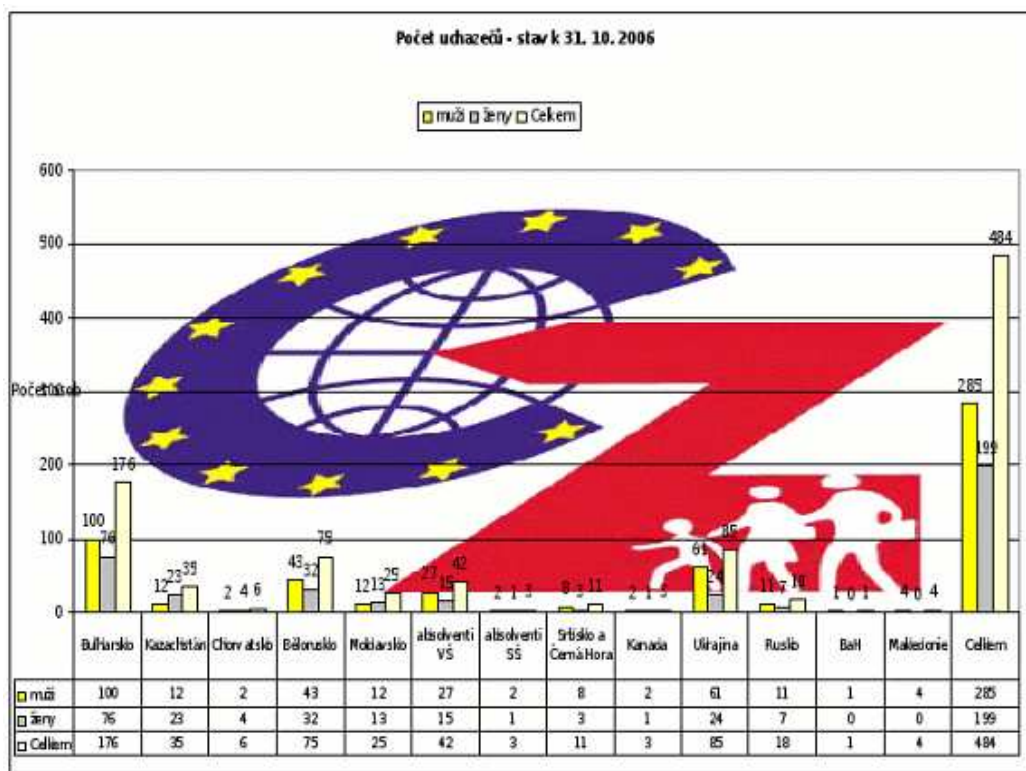
Tabulka kritérií bodového systému „Projekt aktivního výběru kvalifikovaných zaměstnanců“

Kritéria	Max	Výpočet bodového hodnocení
	Min	
Pracovní poměr	6	Během prvního roku ode dne platnosti povolení k zaměstnání, se kterým uchazeč podává přihlášku do projektu, se přidělí <u>1 bod</u> za každé dva měsíce trvání platnosti povolení k zaměstnání
	3	
Pracovní zkušenost	12	<u>1 bod</u> za každých šest měsíců trvání libovolného absolvovaného pracovního poměru na plný úvazek předcházejícího dni platnosti povolení k zaměstnání, se kterým uchazeč podává přihlášku do projektu * Minimální pracovní zkušenost se nevyžaduje u absolventů středních a vysokých škol
	1*	
Dosažené vzdělání	15	<u>2 body</u> za dokončené střední odborné vzdělání <u>2 body</u> za dokončené úplné střední vzdělání <u>2 body</u> za dokončené úplné střední odborné vzdělání <u>2 body</u> za dokončené vyšší odborné vzdělání <u>3 body</u> za dokončený vysokoškolský bakalářský studijní program <u>4 body</u> za dokončený vysokoškolský magisterský studijní program <u>4 body</u> za absolvovaný doktorský studijní program
	2	
Věk	8	<u>4 body</u> do 23 let věku, 8 bodů od 23 do 35 let věku a pak za každý rok o jeden bod méně
Předchozí zkušenost se životem v ČR	6	<u>1 bod</u> za každých doložených 6 měsíců nepřetržitě strávených v ČR před vybráním ve výběrové proceduře
Jazyková znalost	9	<u>6 bodů</u> za oficiální dokument dokládající znalost českého nebo slovenského jazyka <u>3 body</u> za oficiální dokument dokládající znalost anglického, francouzského nebo německého jazyka
Hodnocení rodiny	10	<u>Až 6 bodů</u> za ohodnocení manžela/manželky podle vzorce PB/56, kde PB je počet bodů, který manžel/manželka získal/a podle standardního výpočtu se zohledněním ostatních výběrových kritérií (<i>pracovní poměr, pracovní zkušenost, dosažené vzdělání, věk, předchozí zkušenost se životem v ČR a jazyková znalost</i>) maximálně 56 bodů <u>2 body</u> za každé uchazečovo nezletilé nebo zletilé nezaopatřené dítě, nejvíce však <u>6 bodů</u>

Zdroj: IOM Praha

Příloha č.3

Tabulka –Počet a struktura uchazečů v rámci „Projektu aktivního výběru kvalifikovaných zaměstnanců“

Zdroj: IOM Praha

Příloha č. 4

Dotazník (vyplněný, respondent skupiny S)

1

Verze 2.01 P S

DOTAZNÍK – faktory ovlivňující pohled majoritní společnosti na migranty

Zvolenou odpověď označte křížkem ☒

1. Cizinci, dlouhodobě žijící v ČR by se měli
 - a) ☐ zcela přizpůsobit našim společenským a kulturním zvyklostem
 - b) ☒ částečně přizpůsobit
 - c) ☐ mít možnost žít podle svých zvyklostí

2. Mají mít podle Vás děti cizinců, trvale žijících v ČR, nárok na bezplatné vzdělávání?
 - a) ☒ ano, samozřejmě
 - b) ☐ jen základní vzdělání
 - c) ☐ ne, jsem pro finanční spoluúčast rodičů

3. Jste toho názoru, že přistěhovalci „berou“ českým lidem práci?
 - a) ☐ ano, i proto máme nezaměstnanost
 - b) ☐ ne, vykonávané práce by Čech nedělal, zaplňují díru na trhu práce
 - c) ☒ nedokáží posoudit

4. Máte nějakou osobní negativní zkušenost s cizincem – přistěhovalcem?
 - a) ☒ Ano
 - b) ☐ Ne

5. Vyberte prosím z nabídky takového cizince (typického občana uvedeného státu bez rozdílu pohlaví), který pobývá dlouhodobě v ČR a jeví se Vám jako nejvíce sympatický
 - a) ☐ Američan
 - b) ☐ Alžírčan
 - c) ☐ Číňan
 - d) ☐ Ind
 - e) ☐ Němec
 - f) ☐ Nigeriíec
 - g) ☐ Rus
 - h) ☒ Slovák
 - i) ☐ Ukrajinec
 - j) ☐ Vietnamec

6. Vyberte prosím z nabídky takového cizince (typického občana uvedeného státu bez rozdílu pohlaví), který pobývá dlouhodobě v ČR a jeví se Vám jako nejméně sympatický
 - a) ☐ Američan
 - b) ☐ Alžírčan
 - c) ☐ Číňan
 - d) ☐ Ind
 - e) ☐ Němec
 - f) ☐ Nigeriíec
 - g) ☐ Rus
 - h) ☐ Slovák
 - i) ☐ Ukrajinec
 - j) ☒ Vietnamec

7. Co soudíte o snahách muslimské komunity vybudovat v ČR mešity?

- a) ☒ nesouhlasím s tím
- b) ☐ v rámci uplatňování svobody vyznání zaručené Ústavou ČR je to oprávněný požadavek
- c) ☐ je mi to jedno
- d) ☐ nedokáži posoudit

8. Dokážete zhruba odhadnout současný počet cizinců, dlouhodobě či trvale žijících na území České republiky?

- a) ☐ 15.000
- b) ☐ 100.000
- c) ☐ 300.000
- d) ☒ 1 000.000

9. Je pro Vás akceptovatelné, aby byl Váš soused cizinec (pozemek, dům, byt) ?

- a) ☐ rozhodně ano, nemám s tím problém
- b) ☐ asi ano, záleží z které země by pocházel
- c) ☒ raději ne
- d) ☐ ne, to nesnesu

10. Myslíte si, že česká migrační politika je...?

- a) ☐ nastavena správně
- b) ☒ příliš liberální
- c) ☐ příliš přísná
- d) ☐ nedokáži posoudit

11. Domníváte se, že přistěhovalci jsou pro Českou republiku spíše

- a) ☐ přínosem
- b) ☒ zátěží

12. Měla by podle Vás být u cizinců jedna z podmínek pro povolení trvalého pobytu v ČR úředně ověřená znalost českého jazyka?

- a) ☒ ano
- b) ☐ ne, až v případě případné žádosti o udělení českého občanství
- c) ☐ ne, pokud ovládají některý ze světových jazyků
- d) ☐ ne

13. Ztotožňujete se s názorem, že jedním z faktorů, mající vliv na narůstající kriminalitu v ČR, je i zvyšující se počet pobývajících cizinců

- a) ☐ rozhodně ano
- b) ☒ pravděpodobně ano
- c) ☐ ne
- d) ☐ spíše ne
- e) ☐ nevím, nedokáži posoudit

14. Setkáváte se ve Vašem okolí s cizinci-přistěhovalci? Jedná se o:

(možné označit i více možností)

- a) ☐ rodinného příslušníka, partnera
- b) ☐ přítele, kamaráda, známého
- c) ☒ spolupracovníka, zaměstnance, spolužáka
- d) ☐ klienta v rámci profese
- e) ☐ jiná možnost

údaje o respondentovi

15. Jste:

- a) ☐ muž
b) ☒ žena

16. Váš věk je v rozmezí...

- a) ☒ 18 – 25 let
b) ☐ 26 – 35 let
c) ☐ 36 – 45 let
d) ☐ 46 – 60 let
e) ☐ 61 a více

17. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) ☒ středoškolské s maturitou
b) ☐ vyšší odborné (DiS)
c) ☐ vysokoškolské (Bc., Mgr.)
d) ☐ vysokoškolské (Dr, Ing., ...)

18. Jaký je přibližný počet obyvatel v obci, v níž žijete?

- a) ☐ do 5.000
b) ☒ od 5.001 do 15.000
c) ☐ od 15.001 do 50.000
d) ☐ od 50.001 do 100.000
e) ☐ od 100.001 do 300.000
f) ☐ od 300.001 do 1.000.000
g) ☐ více než 1 milion

19. Vaše politické názory jsou spíše

- a) ☐ pravicové
b) ☐ extrémně pravicové
c) ☐ levicové
d) ☐ extrémně levicové
e) ☐ pravolevý střed
f) ☒ nejsem politicky vyhraněn/-a
g) ☐ jiné